

Zsigmond Király Főiskola
Kommunikáció- és Művelődéstudományi Intézet

Vámpírfilmek
A vámpír érzelmi fejlődése

Konzulens tanár:
Dr. Vajdovich Györgyi Éva
Egyetemi adjunktus

Készítette:
Kulcsár Csilla
KUCQAAZ.ZSKF
Szabad bölcsészet szak

Budapest
2011

Tartalomjegyzék

Bevezetés	2
A vámpír	3
Filmelemzések	5
<i>Eine Symphonie des Grauens</i> – Friedrich Wilhelm Murnau: Nosferatu	5
<i>A nightmare of horror</i> – Tod Browning: Dracula	10
<i>One name has inspired both horror and desire</i> – John Badham: Dracula	14
<i>Love never dies</i> – Francis Ford Coppola: Dracula	18
<i>Drink from me and live forever</i> – Neil Jordan: Interjú a vámpírral	22
<i>When you can live forever, what do you live for?</i> – Catherine Hardwicke: Alkonyat	26
Összefoglalás	30
Függelék	33
Bibliográfia	33
Filmográfia	34

Bevezetés

A vámpírtörténetek napjainkban újra fénykorukat élik. A könyvruházak polcai roskadásiig vannak pakolva a vámpírokat szerepeltető regényekkel, a mozikban hódítanak a fehérbőrű, üveges tekintetű, hosszú szemfogú szépfiúk. Vérszívás a borító alatt, a vásznon és a színpadon is...

Dolgozatomban a horror egyik legismertebb rémalakjával, a vámpírral foglalkozom. A legendákban életre kelt vérszívó állandó figurája a tömegkultúrának. Eddigi pályája során érdekes változásokon ment keresztül. Azt a folyamatot szeretném bemutatni, ahogyan a félelmetes ragadozó érzékeny szívtipróvá változott az elmúlt közel száz év alatt. Munkám során arra szeretnék rávilágítani, hogy a mai vámpír szinte teljesen felülírja a fogalom klasszikus jelentését. Tekinthejtük-e szörnynek, ha emberi külsővel rendelkezik? Mennyiben maradnak meg az állati vonásai, ha az érzelmei és nem az ösztönei vezérlik? Veszélyes-e még egyáltalán, vagy inkább vonzó?

A modern vérszívók elhagyják a már ismert kliséket, nem rémülnek meg a kereszttől, semmi bajuk a fokhagymával, és csak úgy tündökölnék a napfényben. A műfaji határokat rég átlépték: a horror kedvelt figuráit láthattuk már vígjátékokban, akciófilmekben, westernekben, és legújabban ők a hősszerelmesek a romantikus tinifilmekben. Rémekből bálványokká váltak. De honnan indult ez az örület? Milyenek voltak a vámpírok hajdanán? Hová lettek a pókhálós kripták rettegést keltő koporsótlételei? Miért veszett ki belőlük a gyilkos ösztön? Hogyan változtak egyre emberibbé? Hogyan vették át a domináns szerepet az érzelmeik? Titokzatos emberi szörnyetegek, vagy szörnyű titkot rejtegető emberek a mai vérszívók? Dolgozatom célja tehát az előbbi kérdésekre választ adni, különböző filmalkotásokon keresztül nyomon követni a vámpírevolúciót.

Bevezetesként szeretném röviden bemutatni a vámpírt, és az őt életre keltő hátborzongató legendákat. Ezen a ponton említést érdemelnek azok a hírhedt történelmi személyek, akiket kapcsolatba hoztak a vámpírizmussal. A továbbiakban a karakter filmes ábrázolását ismertetném a kezdetektől napjainkig. Írásom vezérfonala felfűzhető azokra a művekre, amelyek a figura folyamatos átváltozásának legfontosabb mérföldköveinek bizonyulnak. A filmek elemzésénél a karakter vizuális megjelenítését, viselkedését és érzelmi fejlődését emelném ki. A felsorolt szempontok segítségemre lesznek abban, hogy a már említett átalakulás különböző fázisait szemléltessem.

Kiindulópont az első megmaradt vámpírfilm, a néma korszak sötét gyöngyszeme, Friedrich Wilhelm Murnau feledhetetlen remekműve, a *Nosferatu*. A horror klasszikusának

számító rémmese negatív főhőse Orlok gróf visszataszító, rémületet keltő szörnyeteg. Néhány évvel később Tod Browning egy egzotikus vidékről származó, jó modorú arisztokrataként prezentálja a vérszívót. Dracula vonzó és elegáns, külseje megnyerő, ám lelke halott, nincsenek érzelmei. John Badham is filmre viszi 1979-ben a jól ismert történetet, némileg megkeverve a szereplők közti viszonyokat. A tökéletes angolsággal beszélő erdélyi gróf szexuális vonzerejét kihasználva, gátlástalanul gyilkol. Megjelenik viszont a karakter másik oldala is: a többszáz éves ragadozó elkeseredett és magányos. Igazán nagy fordulatot Francis Ford Coppola műve hoz, amelyben az események mozgatórugója a szerelem. A vérszívó magányos, érzelmekkel küszködik és szerelméért bármire képes. Egyetlen dolog maradt változatlan a kezdetektől: lelkiismeret-furdalás nélkül öl. Ezt írta felül Neil Jordan filmje, az *Interjú a vámpírral*. Az Anne Rice adaptáció főhőse, Louis túl emberi maradt élőhalottként, és szenved attól, hogy ölnie kell az életéért. Hasonló problémával küzdenek Catherine Hardwicke gyönyörű vámpírjai is az *Alkonyatban*. A trilógia hozzájárult ahhoz, hogy a karakter minden eddiginél vonzóbbá és népszerűbbé váljon.

A halhatatlanság, az örök fiatalság, a természetfeletti erő és az el nem múló szépség csábító, de vajon nem egyenlő-e a magánnyal és a lelki megromlással? Dorian Grayhez hasonlóan napjaink vámpírfilmjei is ezt a kérdést helyezik a középpontba, háttérbe szorítva ezzel a kihagyhatatlan horror elemeket. Munkám során a vérszívók érzelmeinek kialakulását és felerősödésének folyamatát vizsgálom. Az elemzésre kiválasztott hat film összeköti a kiindulópontot a végső stádiummal, azaz kirajzolja azt a fejlődési ívet, ami egymáshoz köti a szélsőséges állapotokat. Dolgozatomban tehát bemutatom, hogy a lelketlen és csúf szörnyből hogyan vált vonzó és romantikus tinédzser, hogyan kerekedtek felül a gyilkos ösztönön az érzelmek, és miért mondanak le az emberi vér fogyasztásáról az egykor könyörtelen ragadozóként ismert vámpírok.

A vámpír

A vérszívókat manapság irodalmi alkotásokból, filmekből, képregényekből vagy számítógépes játékokból ismerjük, ám fontos leszögezni, hogy volt idő, amikor nem a vászonról, vagy a borító alól leselkedtek az emberekre a démoni szörnyetegek. A vámpírmítosz a legismertebb hiedelem¹, melynek gyökerei visszanyúlnak egészen az antik

¹ Janion, Maria (2006) *A vámpír – Szimbolikus biográfia*, Európa könyvkiadó, Budapest, p.7.

hitvilág rémalakjaihoz. Mielőtt tehát rátérnék a karakter filmes ábrázolására, röviden összefoglalva bemutatom, honnan indult a legendás horrorikon karriere.

Akárcsak a bonyolult etimológiájú vámpír kifejezés², maga a figura is egyértelműen európai származású, legrégebbi rokonainak tekinthetjük a görög mitológia alvilági teremtményeit (Empusa, Lamia), akik a halandók véréből merítették erejüket. Képesek voltak különböző alakokat ölteni, megtévesztették, csapdába csalták áldozataikat, akik rendszerint kisgyerekek, vagy eltévedt utazók voltak. A vámpírhit ugyanabban az időben alakult ki a görögöknél és a szlávoknál.³ A kezdetleges gyógymódok (vérátömlesztés), titokzatos betegségek (például a porfíria), vagy a gyorsan terjedő járványok mind összefüggésbe hozhatók a vámpírokkal. Maria Janion könyvében olvashatunk olyan emberekről, gyilkosokról és elmebetegekről, akik attól jöttek izgalomba, hogy emberi vért fogyasztottak⁴. Mivel „*a vérszívóké a legegységesebb mítosz, kézenfekvő, hogy különböző történelmi figurákkal azonosítsák, rokonítsák és ezzel mintegy hitelesítsék a vámpírt.*”⁵ Különös kegyetlenkedéseiről ismert Vlad Tepes erdélyi fejedelem is, akinek neve összeforrt Draculáéval. A kínzás nagymesterének kedvenc módszere a karóbahúzás volt, ennek ellenére a románok nemzeti hősként tekintenek rá, hiszen megvédte a törököktől az országot. Véres múltja és könyörtelensége miatt úgy ismeri őt a világ, mint a valaha élt leghíresebb vámpírt; kastélya ma is turistacsalogató látványosság. Ugyancsak csillapíthatatlan vérszomjáról nevezetes az „*erdélyi magyar mágnáscsaládból származó*”⁶ Báthory Erzsébet, aki örök fiatalságot remélt a vérfürdőktől és a vér fogyasztásától. A legendák szerint rengeteg szüzlányt öletett meg, hogy megőrizze bőrének szépségét. A környezetében található összes tükröt összetörte, mert nem akarta magán észrevenni az öregedés jeleit. A ködbe vesző kelet-európai legendákat és a korábbi irodalmi vámpírokat⁷ kutatta fel éveken keresztül Bram Stoker, hogy ötletet merítsen belőlük regénye megírásához. 1897-ben elkészült minden idők legnépszerűbb vámpírtörténete, a Dracula, amely egy egzotikus vidéken élő különös arisztokrataként mutatja be a vérszívó grófot. „*Stokernek főként azért sikerült felelevenítenie a vámpírlegendát, mert olyan figurát hozott létre, amely majd' szétrobban a szexuális energiától.*”⁸ A vámpír különböző alakokban képes megjelenni a regényben, azaz nincs konkretizálva a kinézete. Talán éppen a figura variálhatóságának köszönhető, hogy Dracula a

² A vámpír kifejezést magyar és szláv szavakból eredeztetik. Bővebben: Janion, Maria: *A vámpír* p.16.

³ Janion, Maria: *A vámpír* p.17.

⁴ Janion, Maria: *A vámpír* p.57.

⁵ Kovács Ilona (2007) *Árnyékvilág, Filmvilág*, 2007/11, p.30.

⁶ Janion, Maria: *A vámpír* p.54.

⁷ John Polidori: *A vámpír*, Joseph Sheridan Le Fanu: *Carmilla*

⁸ Janion, Maria: *A vámpír* p.179.

legtöbbször megfilmesített irodalmi alak⁹. Eleinte kizárólag rettegést keltő horrorfilmekben, szerepelt, és így is rendkívül sikeres karriert futott be, pedig a rémfilm sokáig alantas, elemzésre méltatlan műfajnak, a film letagadott gyermekének¹⁰ számított – sokak szerint még ma is az.¹¹ A borzalomfilm az elképzelhetetlent akarja bemutatni¹², nem létező, fél-lényeket szerepeltet, akik halottak, de mégis élnek, egy olyan átmeneti világban, ami nincs.¹³ A vámpírok élet és halál között megragadt kárhozott teremtmények, akik egyszerre félelmetesek és csábítóak, gonoszak és sajnálatraméltók halhatatlanok, de mégis legyőzhetőek.

A horrorfilmek sztárja idővel bebizonyította, hogy más műfajokban is megállja a helyét, mégpedig azért, mert időtlen teste érző lelket rejteget. A vérszívók elkeseredettek és borzasztóan magányosak, hiszen az örök fiatalság nem a szépség dicsőítéséről, hanem az állandó lemondásról szól. A világ egyre ismeretlenebbé és üresebbé válik a halhatatlan lelkek számára. Dolgozatom célja a vámpírban egyre erősödő lelki folyamatok bemutatása, a vámpír érzelmi világának kibontakozása, különböző fázisainak ismertetése. Az általam kiválasztott hat film az említett átalakulás legfontosabb állomásait mutatja be egyesével.

Filmelemzések

„Eine Symphonie des Grauens”

A borzalom szimfóniája

A filmvászonon először 1922-ben mutatkozott be nagyközönség előtt a vámpír. Friedrich Wilhelm Murnau rendezésében elkészült az első Dracula-adaptáció, amely a meg nem vásárolt szerzői jogok miatt illegális feldolgozásnak számít. Ez azonban mit sem von le az expresszionista filmes jegyekkel gazdagon ellátott mű értékéből. A teljes cím (*Nosferatu – Eine Symphonie des Grauens*, azaz *Nosferatu, a borzalom szimfóniája*) előrevetíti azt a fagyos, túlvilági hangulatot¹⁴, amit a film egészén érezni lehet még ma is.

⁹ Varró Attila (2001) *Nosferatu árnyéka*, *Filmvilág*, 2001/6, p.30.

¹⁰ Molnár Gál Péter (1981) Az emberarcú vámpír, *Filmvilág*, 1981/10, p.26-29.
http://filmvilag.hu/xereses_frame.php?cikk_id=7302 Letöltés ideje: 2011.04.05.

¹¹ Szerkesztőség (2006) Bevezető a horrorfilm-összeállítás elé, *Metropolis*. 2006/1
<http://www.c6.hu/metropolis/?pid=16&aid=48> Letöltés ideje: 2011.04.05.

¹² Király Jenő (1988) A borzalom esztétikája, *Filmvilág*, 1988/07, p.08-15.
http://filmvilag.hu/xereses_frame.php?cikk_id=4978 Letöltés ideje: 2011.04.06.

¹³ Király Jenő (1993) *Frivol múzsa – A tömegfilm sajátos alkotásmódja és a tömegkultúra esztétikája*., Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, p.636.

¹⁴ Eisner, Lotte H. (1994) *A démoni filmvászon*, Magyar Filmintézet, Budapest, p.68.

A regény cselekményének nagyjából a felét nem használja fel Murnau, továbbá megváltoztatja a szereplők nevét és a helyszínt is. Dracula helyett Orlok gróf tartja rettegésben a környezetében élőket, s próbálja kiterjeszteni sötét hatalmát a nyugati világra. A vámpír otthona a messzi, ködös Transylvania, Európa keleti csücske, egy misztikus, vadregényes ország. A wisborgi ingatlanügynök egy jövedelmező üzlet érdekében elküldi fiatal alkalmazottját a grófhoz. Az utazás körülményeit fontosnak tartom, mivel több ponton kihangsúlyozzák a veszély forrását jelentő egzotikus tájat, és megalapozzák a félelmetes hangulatot, amely a vámpír megjelenésével teljesebbé válik. Ahogy Hutter közeledik túlvilági vendéglátójához, úgy válik egyre rémisztőbbé, hátborzongatóbbá a táj. Betér egy kis falusi fogadóba, ahol a gróf neve hallatán a helybeliek keresztet vetnek, és elmondanak egy imát. A babonás népség marasztalja Huttert, mondván, hogy odakinn szellemek és vérfarkasok járnak. A kocsmáros tekintete olyan fajta borzalmakról árulkodik, amelyeket a nyugati ember (Hutter és a néző) elképzelni sem tudna. A fogadóbeliek reakciója szintén sokat elárul a vámpírról, mielőtt ő maga megjelenne a vásznon. A neve hallatán a jelenlevő öregasszonyok összerezzenek, félelmükben egymáshoz bújnak. Néhány pillanatra megfagy a levegő, megáll az élet, és a nyugalom csak akkor áll helyre, amikor egy éjszaka erejéig sikerül maradásra bírni a még teljesen szkeptikus Huttert. A baljós hangulatot fokozza az ágy mellé helyezett könyv, amely vámpírok és szellemek létezéséről tájékoztat, s amely a következőképp jellemzi a vérszívót: „*Nosferatu, a vámpír, aki az emberiség véréből él és táplálkozik. Iszonytató üregekben, sírkamrákban, koporsókban tanyázik, melyek telve vannak a fekete döghalált hordozó istenverte földdel.*”¹⁵ Hutter nem törődik a vészjósló információkkal, másnap jókedvvel folytatja az utazást. Gomolygó felhők kísérik útján a fiatal üzletembert, sötét erdők keskeny ösvényein át, a sziklás, kietlen hágóig. Innentől gyalog kell tovább mennie, a kísértet lakta túloldalra senki nem hajlandó vele tartani. Hutter még mindig bolondságnak véli a helybeliek babonáit, nem törődik a nyugtalanító jelekkel. A semmiből hihetetlen gyorsasággal előtűnik a fekete hintó rémisztő kocsisával, s Huttert a ködös, – a negatív felvételeknek köszönhetően – kísértetiessé váló erdőn át egyenesen a gróf kopár kastélyához viszi. Fontos tehát megjegyezni, hogy ebben a filmben „*a környezet legalább annyira a félelem felkeltésének eszköze, mint maga a figura.*”¹⁶

Előzetes utalások alapján már kirajzolódhat egy kép a néző fejében a vámpírról, de a vásznon először akkor jelenik meg, amikor vendégét fogadja. Orlok gróf bizonytalan

¹⁵ *Nosferatu (Nosferatu, Eine Symphonie des Grauens, Friedrich Wilhelm Murnau, 1922) 00:15:13-tól 00:15:42-ig*

¹⁶ Vajdovich Györgyi, Varga Zoltán (2009) *A vámpírfilm alakváltozatai*, Áron Kiadó- Meridián Kiadó, p.51

léptekkel sétál ki a sötétből, testtartása egy két lábra emelkedett rágcsálóéhoz hasonlítható. Fekete, hosszított ruhájából csupán hófehér, hatalmas karmai, és jellegzetesen visszataszító arca látszik ki. Vékony alkata, púpos háta, hatalmas orra és bozontos szemöldöke rémséges látványt nyújt. A közelképek az arcáról valóban sokkolóak. A szeme körüli, vastag, fekete sminktől rikítóan fehér, csontos arca még inkább egy halálfejre emlékeztet. A sötét kontúr kiemeli a nagy szemeket, fokozza a zavaros, ördögi tekintetet. A maszkmester munkája fantasztikus, Max Schreck a vásznon igazi szörnyetegként jelenik meg.

A kezdeti izgalmak és ijedtség után a vacsora békés percei csökkentik a feszültséget. A pillanatnyi nyugalmat azonban megszakítja a horrorisztikus kakukkos óra éjféli tánca. Bájos kismadár csiripelése helyett egy csontváz dobolása jelzi az éjféli elérkezést. Ebben a pillanatban Hutter egy óvatlan mozdulattal megvágja az ujját kenyérszelés közben. A kibuggyanó vércseppek életre keltik az eddig szunnyadó, könyörtelen ragadozót a házigazdában. A gróf nem tud, és nem is próbál uralkodni gyilkos ösztönén, azonnal vendégére támad. Lassú, bizarr mozgása természetellenes, ám remekül érzékelteti Hutter kiszolgáltatottságát, aki teljesen tehetetlen, a vérszívó csapdjába került. A vámpír ráérős tempóban sarokba szorítja áldozatát, és kiszívja a vérét. Ezt ugyan a kamera nem mutatja, de a következő jelenetben Hutter beszámol kedvesének a nyakán megjelent apró sebekről, melyeket szúnyogcsípéseknek hisz. Különös módon az éjjeli eseményekre nem emlékszik, feltűnően vidám viselkedésében a félelem legapróbb szikráját sem lehet felfedezni. A második találkozás alkalmával a gróf megpillantja Ellen fényképét, ezután gondolkodás nélkül aláírja a szerződést a németországi ingatlanról. Feltételezhetnénk, hogy a vámpír meg akarja hódítani Ellent, de ezt azonnal megcáfolja maga a gróf a következő kijelentésével: „*Szép nyaka van a feleségének!*”¹⁷ Ez egyértelműen elárulja, hogy a motiváció nem a fellobbanó érzelem, hanem a csillapíthatatlan vérszomj. Hutter felesége Orlok számára nem más, csupán egy különleges préda. A szerződés megkötése után Hutter a szobájába vonul, csomagolni készül. Zsebében megtalálja a fogadóban már látott könyvet. Ekkor már nem tartja nevetségesnek a leírtakat. Éjfél ut az óra, eljött a kísértetek ideje, Nosferatu vérre szomjazik. Hutter hiába próbál elbújni a vámpír elől. A csukott ajtó magától kinyílik, a sötétből lassan, szinte lopakodó mozgással megjelenik a démoni lény, kalap nélkül, teljesen kopaszon. A hátsó megvilágítás szintén túlvilági aurát kölcsönöz a figurának. Először látjuk a hegyes végű, hatalmas füleit és rút, kopasz fejét. Megjelenésében nincs grófhhoz illő elegancia. Bozontos szemöldöke, fehér bőre, aránytalan alakja, púpos háta, természetellenes mozgása a nem emberi vonásokat erősíti. Amikor másodszor támad Hutterre, csupán árnyékát

¹⁷ *Nosferatu* 00:31:10-tól 00:31:16-ig

látjuk, amint a férfi fölé tornyosul. Az árnyék cselekszik a vámpír helyett. Ezen a ponton már egész biztos, hogy Orlok gróf természetfeletti erővel bír, fantomszerű lény. Ezt nyomatékosítja a fedélközben játszódó jelenet. Az Empusa¹⁸ nevű hajó szállítja Németország felé Orlok gróf ládáit, melyekből már a pakolás során rengeteg patkány szalad elő. A legénység létszámát harmadolja a pestis, a betegek hallucinálnak, lázasak, nyakukon különös seb található. Az egyik matróz a fedélközben pihen, amikor a mögötte levő ládán szellemként megjelenik a vámpír. Ezt a hatást úgy érték el, hogy kettős expozícióval ráfényképezték a mögötte levő tárgyakra.¹⁹ Az utolsó férfi, aki életben maradt a legénységből, baltával feltöri a ládákat, melyekből ismét rengeteg patkány szalad elő, majd váratlanul, merev testtel kiemelkedik az egyikből Nosferatu, az igazi halálhozó. A fedélzeten megjelenő vámpír alulról fényképezve még hatalmasabbnak tűnik, nagyobb hangsúlyt kapnak karmokban végződő, természetellenesen megnyúlt ujjai. A hullámok vad tarajlása jelzi a vámpír közeledését, a parti várost fenyegető vész jelenlétét.²⁰ Legénység nélkül, kormányhoz kötözött, halott kapitánnyal érkezik meg a kikötőbe a halálhajó, amely a titokzatos kórt szállítja.

A vámpír eljövele általános pánikot kelt, felfordul a békés kisváros élete. Szinte megmagyarázhatatlan, hogyan képes egyetlen lény ekkora pusztítást véghez vinni. Wisborgon úrrá lesz a káosz, a járvány tizedeli a lakosságot, az utcákon tucatjával szállítják a koporsókat, az ajtókra keresztet festenek. Talán Murnau vérszívója a legborzasztóbb mind közül. Egyedül, minden segítség, társ és eszköz nélkül is kártékonyabb, mint egy természeti katasztrófa. Hullaszállítókon és temetkezési vállalkozókon kívül ember nem teszi ki a lábát az utcára. A sorra kiüresedő lakások elrekesztett ajtajain krétával húzott keresztet árulkodnak a titokzatos kórság terjedéséről.

Ellen, a tiszta szívű, ártatlan nő némi utánajárással rájön, hogyan vethetne véget a borzalmaknak, hogyan menthetné meg kedvesét és a még életben maradt városlakókat. Úgy véli, hogy nem dögvésszel, nem pestissel és nem valami rejtélyes kórsággal áll szemben, hanem a legendákból és babonákból ismert és rettegett vámpírral. Egyetlen dolog pusztíthatja el ezt a démoni szörnyeteget: a hajnali napfény. Az elszánt nő hálóingben csábítja magához gyilkosát. Talán a film legismertebb és legtöbbet idézett jelenete az, amikor a vámpír árnyéka suhan fel a lépcsőn Ellen hálószobájába, hogy vérét vegye. Árnyként megy be a csukott ajtón, és sötét alakja megközelíti az ágyra roskadó asszonyt, kinek vére olyan ízletes és különleges, hogy Orlok gróf megfeledkezik az időről, és az első kakasszóra kapja csak fel fejét. Az

¹⁸ Empusa: antik hitvilágból ismert vérszívó. Bővebben: Janion, Maria: *A vámpír* p.19.

¹⁹ Vajdovich Györgyi, Varga Zoltán: *A vámpírfilm alakváltozatai* p.50.

²⁰ Eisner, Lotte H. *A démoni filmvásznon* p.71.

erotikusan²¹ tálalt lakoma az életébe kerül, pár pillanat alatt rádöbben, hogy most ő az, aki csapdába esett. A napfény megbénítja, majd hirtelen eltűnik, köddé válik, nem marad belőle semmi, csupán némi füstöt hagy maga után. Nem elég, hanem megsemmisül, mintha soha nem is létezett volna. A megnyugtató befejezés eldönti a filmben felvonultatott ellentétpárok harcait. A jó legyőzi a rosszat, a felkelő nap fénye elpusztítja az éjjel erőre kapó sötét árnyakat, az élőhalott végleg eltűnik, a halálra ítélt világ megmenekül.

Az említett jelenetek alapján elmondható, hogy a *Nosferatuban* Max Schreck által megformált figura nem emberi lény. Fantomszerűségét, irreális képességeit a film több alkalommal is kihangsúlyozza. Látjuk a figurát zárt ajtókon át közlekedni, szellemként a semmiből előtűnni, továbbá tudjuk, hogy árnyéka képes tőle függetlenül mozogni és cselekedni. A vámpír mindig a sötétségből lép elő, mint egy éjjeli lidércnyomás, kizárólag naplemente után aktív. Murnau ezzel is próbálja érzékeltetni az örök árnyvilágba száműzött figura gonoszságát. Külső tulajdonságaiban keverednek ugyan emberi és állati vonások is, a vámpír mégsem ember, de nem is állat. Az 1922-es verzióban Orlok gróf az emberiséget fenyegető különösen veszélyes vírusként jelenik meg. A nyugati világ racionalista lakossága nem hisz a vérszívókban, a tömeges pusztulásra tudományos magyarázatot keres.

A vámpír mellőzi a pompát, dohos alagsorokban és pincékben, törött fedelű koporsóban nyugszik. Erdélyi kastélya egy lepusztult várrom, kívülről és belülről is lakhatatlannak tűnik. Nincs igénye fényűző otthonra, nem öltözködik elegánsan, bárhol megél, ahol sötétség van nappal, nincs szüksége többre, mint az őt körülvevő rágcsálóknak. Árnyéka mellett állandó kísérője a patkánysereg, ami nyomatékosítja a pestissel való azonosítást. Nem csak igényeiben, szokásaiban és különös képességeiben különbözik Orlok gróf az emberektől. Pusztá megjelenése is iszonyatot kelt. Torz alakja, csontos feje, horgas orra, meghosszabbodott metszőfogai, bozontos szemöldöke és hatalmas karmai miatt külseje rémisztő, szörnyszerű. Mozgása sokszor túl lassú, néha túl gyors, de mindig természetellenes. Nyilvánvaló misztikus erővel rendelkezik, hiszen kinyílnak előtte az ajtók, árnyéka külön életet él, képes előtűnni a semmiből, és hipnotizálni is tudja áldozatait. Tetteit nem érzelmei, hanem gyilkos ösztöne irányítja. Hutter felesége csábítja, de nem mint leendő társa, hanem mint legkívánatosabb áldozata. Orlok gróf nem érez büntudatot, számára a gyilkolás gyönyörködtető élmény, az örömök legfőbb forrása. Ez is bizonyítja, hogy nincsenek érzelmei, az emberek számára csupán táplálékforrások, minden más szempontból teljesen érdektelenek. A gróf nem igényli a társas életet, nem jár emberek közé, kizárólag akkor, ha új prédájára vadászik. A vámpír nem tagja egyetlen közösségnek sem, és nem is próbál azzá

²¹ Everson, Willam K. (1995) *Classics of the horror*, Carol Publishing Group Edition, p.192.

válni. Örökké tartó életében nincs szüksége senkire, nincsenek feleségei, szolgálói, még a koporsóját is maga cipeli. Egyedül él, mégsem magányos. Erdélyi kastélya is az ország legkietlenebb részén helyezkedik el, távol minden lakott területtől.

A filmvászonon elsőként megjelenő vámpír egy igazi szörnyeteg; riasztó külseje érzéketlen, gonosz belsőt takar. A patkányszerű monstrum egy kárhozott ösztönlény, kizárólag vérszomja hajtja, másféle motivációja nincs. Az éjszakai fantom halálhozó vírusként pusztítja az emberiséget mindaddig, amíg a felkelő nap megváltást hozó sugarai meg nem semmisítik. A Murnau filmjében megjelenő vámpír értelmezhető a civilizált ember elnyomott, másik énjének a felszínre töréseként.²² „*Nosferatu a bennünk rejlő romlottság és gonoszság, mely csak büntelen, tiszta áldozat révén győzhető le.*”²³

„A nightmare of horror”

Rémséges horror

Közel tíz évvel a *Nosferatu* bemutatása után, 1931-ben Tod Browning feldolgozta a Broadway sikeres színdarabját, megtartva annak főszereplőjét, Lugosi Bélát, a magyar származású színészt. Az újabb *Dracula*-adaptáció fekete-fehér képeivel azonban már elválaszthatatlanul összefonódtak a hangok. Az ajtók nyikorgása, a denevérek vijjogása, a farkasüvöltés, Lugosi keleties akcentusa és különleges dikciója a későbbi változatok kihagyhatatlan elemeivé váltak. Browning filmjében nincsenek nem diegetikus hangok, nem használ filmzenét, ezáltal a csendek és zörejek, a legapróbb neszek és rezzenések is hangsúlyossá válnak, és szerves részét képezik a feszültségkeltésnek, a rettenet fokozásának. A kor szigorú cenzúrája és konzervatív közönsége miatt a képsorok nem tartalmazzak sem nyíltan erotikus, sem vérengző, horrorisztikus jeleneteket. (Pedig épp ez lenne a vámpírfilm lényege.) A borzalmakat a képek helyett a hangok közvetítik, a többi a néző fantáziájára van bízva. Köztudott azonban, hogy amit nem látunk, csak sejtünk, az sokkal félelmetesebbnek hat.

Browning egy teljesen új vámpírt szerepeltet filmjében. Orlok gróf fantomszerű szörnyetege után most egy elegáns arisztokrata mutatkozik be *Draculaként*. A nemesi család sarja egzotikus vidékről, a távoli Transylvániából származik. „*Mit jelent a kor mozinézői számára Transylvania? Átmeneti országot, az európai kultúra végső határát, amely a »mi világunk« rokonérzésével, de a »teljesen más« borzongásával is felfogható. A »mi világunk«*

²² Vajdovich Györgyi, Varga Zoltán: *A vámpírfilm alakváltozatai* p. 53.

²³ Vajdovich Györgyi, Varga Zoltán: *A vámpírfilm alakváltozatai* p. 54.

perifériája, de legtávolabbi perifériája.”²⁴ - írja Király Jenő. Az erdélyi származás fontos szerepet kap az 1931-es verzióban is. Távoli, egzotikus, elmaradott, ugyanakkor csodálatos és vadregényes táj, furcsa szokásokkal rendelkező lakókkal... akik magyarul beszélnek, magyar fogadóban látják vendégül az ingatlanügynök fiatalembert, magyar feliratú táblák közt. A közönség nagy részének ezek valóban hozzájárulnak egy másik világ víziójához: más nyelv, más kultúra. A magyarok arcára azonban mosolyt csalhatnak az ismerősen csengő mondatok, s hátborzongató, ugyanakkor büszke érzéssel töltheti el őket (minket) a tudat, hogy Dracula, a világhírű vámpír részben az övék (miénk).

Múltjára és országára rendkívül büszke a titokzatos gróf, aki örömmel mesél omladozó kastélya környékén ismert, hátborzongató történeteket angliai vendéglátóinak. Dracula öltözéke mindig kifogástalan, akárcsak makulátlan modora. A távoli tájról, már-már az *emberi világ végpontjáról*²⁵ származó nemes megnyerő stílusa, akcentusa és hibátlan külseje azonnal felkelti a női nem vonzalmát; a hipnotikus tekintetű férfi ellenállhatatlan sármőr. Könnyed természetességgel birtokolja emberfeletti hatalmát²⁶ – írja Király Jenő. A letűnt világ képviselője mindenki, férfitársaiban is tiszteletet ébreszt, tekintélyt parancsol. Egyetlen személy képes ellenállni az éjszaka grófjának: Van Helsing, a vámpírvadászat vezérévé váló professzor. Méltó ellenfelekként mindketten tisztában vannak a másik hatalmával, tudásával, képességeivel és szándékával, s ezáltal küzdelmük kiszámíthatatlan, elegáns, izgalmas.

Dracula emberi külseje megtévesztő lehet. Első ránézésre földig érő fekete selyem köpenyén kívül semmi szokatlant nem tapasztalhatunk. Nem rikítóan fehér a bőre, nem rendelkezik meghosszabbodott szemfogakkal, megjelenésében semmi riasztó nincs, sőt kifejezetten vonzó. A film legelején viszont a fogadóbeli emberek elbeszéléséből megtudjuk, hogy a vámpírok képesek farkassá, illetve denevérré változni, emberi vérrrel táplálkoznak, és kizárólag éjjel kelnek ki koporsóikból. Az alakváltoztatás folyamatát sohasem mutatja a kamera. Látjuk, ahogy egy denevér berepül az ablakon, a következő képen azonban már a gróf áll a szobában, enyhe füstfelhő közepette. A vámpír tehát egy átmeneti lény, félig ember, félig állat. Már nem élő, de még nem halott. Állati vonásait emberi külsejével sem tudja teljesen leplezni. A szeme, hipnotikus tekintete elárulja. Többször elhangzik a filmben, hogy Dracula szemei olyanok, akár egy vadállaté. A vámpír tekintete vizuálisan is nagy hangsúlyt

²⁴ Király Jenő (1993) *Frivol múzsa – A tömegfilm sajátos alkotásmódja és a tömegkultúra esztétikája 2.*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, p.680.

²⁵ Király Jenő: *Frivol múzsa* p.680.

²⁶ Király Jenő: *Frivol múzsa* p.681.

kap, sokszor mutatja a kamera a gróf homályba burkolózó arcát, amelyen a speciálisan megvilágított szemek szinte villognak. Ezt a hatást úgy érték el a film készítői, hogy az egyébként teljes sötétségben megjelenő színész szeméit két apró spotlámpával világították meg.²⁷ Tekintetével képes mindenkit hipnotizálni, átmenetileg megbénítja áldozatait pusztán a nézésével. Például a virágáruslány az utolsó pillanatig némán és mozdulatlanul áll leendő gyilkosa előtt életének utolsó másodperceiben, mielőtt feltörne belőle a megkésett végső sikoly. További utalás a vámpír állati mivoltára a már említett jellegzetes köpeny, amely egyértelműen a denevérszárnyakat szimbolizálja.

Az alakváltoztatás mellett a vérszívó legkülönösebb ismertetőjele, hogy nincs tükörképe. A film egyik legemlékezetesebb jelenete az, amikor Van Helsing megbizonyosodik erről egy szivartartó tükrös fedelének segítségével. A későbbi filmes adaptációk sem mellőzik a nem létező tükörkép minél látványosabb bemutatását.

A vámpírok atyja képes úgy áthaladni a több méteres pókhálón, hogy az meg sem rezzen, míg az őt követő Renfield szabályosan utat vág magának a ragacsos szálak közt. Misztikusságát vizuálisan erősíti, hogy felbukkanását rendszerint füst, sűrű köd előzi meg, farkasüvöltés kíséretében. Dracula közvetlen környezetében, illetve az erdélyi kastély pincéjében rengeteg állat él szimbiózisban. Farkasok, denevérek, tatuk(?), patkányok, pókok riogatják a kietlen tájat megkoronázó kastély látogatóit. Legfontosabb szerepük a félelemkeltés és az undor kiváltása. A Lugosi által alakított nosferatu külseje ugyanis nem riasztó, hanem vonzó. Vámpírfogai nincsenek, megjelenése eleganciát és tekintélyt sugároz.

Dracula igazi úriemberként viselkedik, otthonosan mozog az éjszakai társasági életben. Megjelenése és kifinomult stílusa azonnal elvarázsolja Lucy-t az operában, aki még órákkal később is a gróf varázslatos kastélyáról ábrándozik csillogó szemekkel. Bájos akcentusa, egzotikus származása és izgalmas története ellenállhatatlanná teszik a vámpírt, a nők erős vonzalmat éreznek iránta. Browning filmje az első, ahol a vérszívókhöz elválaszthatatlanul hozzátartozik az erotika. Csáberejüket a vérszomjas ragadozók ki is használják. Áldozataikra nem vadásznak, nem erőszakosan támadnak rájuk, hanem megigézik őket. A vámpír nem tud uralkodni gyilkos ösztönén, nincs számára fontosabb a vérnél. Néhány trükk azonban képes visszatartani, elriasztani a vérszopókat. Az 1931-es feldolgozás több vámpír-ellenszert bemutat: az első és legfontosabb a kereszt és a tükör, de a farkasfű is nélkülözhetetlen. Míg Murnau filmjében a napfény az egyetlen erő, amely képes elpusztítani az árnyvilág uralkodóját, ebben a változatban már elegendő egy karó a győzelemhez. Browning filmjében a fény-árnyék szimbolika nem annyira erős, mint az 1922-es verzióban.

²⁷ Vajdovich Györgyi, Varga Zoltán: *A vámpírfilm alakváltozatai* p.57.

Minimálisan persze itt is jelen van; megfigyelhető, hogy a gonosz (Dracula) fekete, a jó (Mina) pedig fehér ruhát visel.

Az expresszionizmus nyomai is fellelhetők a filmben, bár szintén nem olyan hangsúlyosan, mint Murnaunál. Az ott megjelenő ornamentikus díszítés és kontrasztos fekete-fehér képek Browningnál tompított formában jelennek meg. A szélsőséges expresszionista jegyeknek alkalmazkodniuk kellett az amerikai normákhoz. Mivel ez közönségfilm, csak olyan stíuselemek és utalások maradhattak benne, amelyek dramaturgiailag is jól felhasználhatóak. Az árnyékok nem élnek külön életet, de több jelenetben csak az árnyképeket látjuk. Például amikor Renfield besétál a kinyíló kapun Dracula kastélyába az első éjszaka. Ehhez hasonló, de talán érzékletesebb példa az, amikor csupán a halott kapitány kormánykerékhez kötözött testének körvonalait látjuk, szintén csak árnyékként. A nyilvánvaló utalás ügyesen megmutatja a megmutathatatlant. Egy elvzért, kikötözött holttest látványa ugyanis túlságosan sokkoló lett volna a kor közönségének.

Ahogy Király Jenő is megfogalmazta, „*a vámpír nem meghasonlott lény, nem harcol a jó része a rosszal, mert nincs jó oldala.*”²⁸ Nem érez büntudatot, nem könyörül meg áldozatain. „*A vámpír ereje a kábulat, a hipnózis, az izgalom és a mámor.*”²⁹ Dracula eredendően gonosz, nincsenek érzelmei, nem kínozza a magány. Három felesége van, akik inkább alattvalói, mint partnerei. Velük – szóban – nem kommunikál, nem igényli a társaságukat, nincs szüksége rájuk. Közös jelenetükből egyértelműen kiderül, hogy a gróf uralkodik a vérszívó nők felett, akik feltétel nélkül engedelmeskednek neki. Dracula épp úgy hipnotizálja feleségeit, ahogy az embereket. Egyformán bánik velük, tehát egyenrangúnak tartja őket, azaz számára teljesen semlegesek. Londonba sem azért vágyik, hogy belevesse magát a nyüzsgő polgárok izgalmas életébe, hanem azért, hogy sátáni hatalmát kiterjessze nyugatra is. Minát kiválasztja társának, de feltételezhető, hogy ugyanolyan közömbös iránta is, mint erdélyi háreme többi tagja iránt.

Transylvania grófja egy letűnt kor szülöttje, régimódi stílusa árulkodik több száz éves múltjáról. Az évszázadok során a gróf körül minden megváltozott, romos homlokzatú kastélyán kívül. Bizonyára nehéz lehet elviselni ezt az állapotot, de egy lélek nélküli lény különösebb kényelmetlenségek nélkül képes átvészelni a kedvezőtlen változásokat is. Dracula megemlíti ugyan, hogy igazán halottnak lenni csodálatos lehet, és kijelenti, hogy sokkal rosszabb dolgok is vannak a halálnál, mégsem érezni igazi szomorúságot vagy elkeseredettséget a hangján. Tisztában van a sorsával, nem küzd ellene, nem próbál változtatni rajta, mert nyilvánvaló hátrányai mellett élvezhető számára a létnek ez a formája:

²⁸ Király Jenő: *Frivol múzsa* p.681.

²⁹ Király Jenő: *Frivol múzsa* p.683.

az örökös vadászat, a titokzatos hatalmak birtoklása, a gyilkolás mánora. Dracula szemében az „élők tehetetlen bábok”³⁰, kedve szerint szórakozik velük. Nem tekinti őket egyenrangú partnernek. Kivéve Van Helsinget, aki bölcsőbb és tájékozottabb társainál, ezáltal a vámpír méltó ellenfelének bizonyul. Könnyed párbajukból a hatalmas erejű vérszívó kerül ki vesztesként.

Összességében tehát az 1931-es verzió az emberarcú szörnyeteget mutatja be a közönségnek. Dracula külseje teljesen emberi, nem létező lelke és ösztönei által vezérelt tettei azonban bizonyítják, hogy egy könyörtelen szörnyeteg. Vérbeli ragadozó, egy igazi vadállat rejtőzik – nem is olyan mélyen – a gáláns arisztokrata férfiban, aki ezt nem tudja, de nem is igazán próbálja titkolni alkalmi társasága előtt. Nincs szüksége partnerekre, ennek ellenére kifejezetten vonzódnak hozzá a nők, és a férfiakat is lenyűgözi. Senki számára nem marad közömbös a messzi tájról érkezett, elbűvölő idegen.

„One name has inspired both horror and desire”

Végzetes vonzalom

A sikeres Broadway színdarab újabb adaptációja készült el 1979-ben, ezúttal John Badham rendezésében. A 31-es változathól átvett motívumok ellenére a film nem tekinthető a korábbi verzió remake-jének. A horrorklasszikus lírizálása új dimenziót nyitott a vámpírfilmek világában: a vérszívók érzelmes, sajnálatraméltó lények, akik szenvedésük csökkentése érdekében próbálják elviselhetőbbé tenni végtelen életüket, megértő társra vágynak.

Színházi közönség előtt már bizonyította tehetségét és rátermettségét a grófot alakító Frank Langella, így ő kapta a főszerepet a filmben is. Az általa megformált karakter sokban emlékeztet a Lugosi-féle Draculára, de a hasonló vonások mellett merész újításokat is megfigyelhetünk. Badham változata mellőzi az erdélyi jeleneteket; nem annyira hangsúlyos a kelet-európai származás, mint az eddigi verziókban, s ezzel hozzájárul ahhoz, hogy a vámpír elveszítse egzotikus imázsát. Nem látjuk a rettegett kastélyt a vadregényes táj kietlen csücskén, sem a keresztet szorongató babonás, furcsa embereket. A film az utazás képsoraival indít, a háborgó tengeren sodródik Anglia felé a Draculát szállító hajó.

Kezdetől fogva nyilvánvaló, hogy a vámpír képes az alakváltoztatásra, hiszen ez már a hajón játszódó jelenetekből kiderül. A tomboló éjszakai vihar villogó fényeiben egy faladából kitörő emberi kéz marja halálra az egyik matrózt, majd ugyanebből a ládából vadul

³⁰ Király Jenő: *Frivol múzsa* p.682.

morogva előugrik egy farkas. A személyzet nélkül maradt hajó roncsként sodródik ki a partra. Egyetlen túlélőként az imént említett vadállat ugrik a szárazföldre, eltűnik a sötét éjszakában. Az őt követő Mina³¹ azonban a kimerült gróft találja vastag kabátjában, a földön heverve, erőtlennül. A farkasprémre emlékeztető szőrméből kinyúló férfikéz közelije is az alakváltoztatást szimbolizálja. Néhány pillanatig kizárólag a szőrmét látjuk a képen; a korábbi képsorok alapján joggal feltételezhető, hogy a farkas fekszik a földön, ám a bunda alól erőtlennül egy emberi kéz bújik elő.

Az átalakulás folyamata hihetetlen gyorsasága miatt szinte követhetetlen, pedig többször is látható. Dracula egyetlen szempillantás alatt képes denevérré változni (például amikor Renfieldre támad a Carfax Abbey lépcsőjén), vagy farkassá átalakulni menekülés közben, az ablakon kiugorva. Bár a filmben ez a két állat kapcsolódik elválaszthatatlanul a gróf személyéhez, folyamatos kísérői többek közt a hollók is, amik ugyan a képen szinte soha nem jelennek meg, de baljós káromgatással hozzájárulnak a félelmetes hangulat megalapozásához. Hasonló szerepet kaptak a filmben a pókok és a patkányok is, akik szintén otthonuknak tekintik a Dracula tulajdonába kerülő elhagyott épületet. Metaforikus szinten a pók is azonosítható a gróffal, legalábbis erre utal az a gyönyörű kompozíció, amikor felülnézetből, egy hatalmas, szabályos pókhálón keresztül mutatja a kamera a Carfax Abbeyba besétáló Lucy-t. Ebből a szögől – a távolság miatt – a vendéglátóját hívogató nő épp akkorának tűnik, mint egy a pók hálójában vergődő rovar. Lucy valóban áldozat ettől a perctől fogva: Dracula csábító csapdájába lépett.

Ahogy azt már fentebb említettem, Frank Langella alakítása sokban hasonlít a filmtörténetbe kitörölhetetlenül belevésődött Lugosi-féle karakterhez, leginkább megjelenésében. A jólfésült arisztokrata elhagyhatatlan kiegészítője a jellegzetes, magas gallérú köpeny, ami hatalmas, fekete denevérszárny hatását kelti. Öltözéke mindig kifogástalan, udvariassága mindenkit levesz a lábáról. Fellépése határozott, azonnal a figyelem középpontjába kerül, ha belép egy terembe. Magányos lélekhez képest meglehetősen közvetlen, bárkivel megtalálja a közös hangot. Barátságos és jómodorú, de az ellentmondást nem tűri el. Agresszív viselkedést vált ki belőle, ha ellenkeznek vele. A sármos gróf eleganciája, megnyerő stílusa és hipnotikus képességei megmaradtak, azonban eltűnt a keleties akcentusa, s vele együtt az egzotikussága is. Gáláns, régimódi arisztokrata helyett előkelő úrifíú lett. A Draculát övező misztikusság is elkopott, ritkán, gomolygó köd emlékeztet a valaha szellemként aposztrofált figura rejtélyességére.

³¹ Badham felcserélte a már jól ismert női szereplőket: Mina az első áldozat, aki vámpírrá változik, Lucy pedig Dracula szerelme, aki végül épségben megmenekül.

Az 1931-es verzióban a vámpír pusztán tekintetével manipulálta az embereket, kezét – néhány színpadias mozdulattól eltekintve – nem használta. Az 1979-es változatban a gróf keze kap kiemelt figyelmet. Többször premier plánban mutatják, ahogy mozdulataival irányítja közvetlen környezetét. Nem véletlen, hogy az egész férfiből elsőként a kabát alól kinyúló kézfejét látjuk. A szemek furcsa, cikázó mozgásukkal árulkodnak a vámpír különleges képességeiről. A Browning-féle spotlámpás megvilágítás helyett Badham ezzel a megoldással próbálja a nézők figyelmét a vérszívó tekintetére terelni. A korábbi verzióhoz képest Dracula bűvöletbe ejtő mozdulatai minimalizálódtak. A teátrális karlendítéseket felváltották az alig észrevehető ujj-jelzések. A kevésbé feltűnő manipulálásnak köszönhetően a vámpír nem vonzza magára a társaság figyelmét, elvegyül az emberek között.

Rendkívüli adottságait bizonyítja, hogy a fizika törvényeit meghazudtolva képes mozogni. Úgy mászik felfelé a sík falon, akár egy gyík. Fekete köpenye pedig akkor sem lóg a nyakába, ha fejfelé csüng az ablakban. Emberfeletti erejéről tanúskodnak továbbá az előtte kinyíló ajtók, vagy a nem létező tükörképe. Talán ez a vámpír vizuálisan legjobban megjeleníthető tulajdonsága. Badham hatalmas tükröt használ, amelyben az egész szoba tükröződik, látványosan kinyílik a duplaszárnyú ajtó, a valóságban halkán belép a vámpír, ám tükörképe nincsen. Van Helsing ekkor bizonyosodik meg arról, hogy a gróf élőhalott. Dracula összetöri az egész falat burkoló tükröt, arra hivatkozva, hogy az az emberi hiúság játékszere. Közös pont a korábbi filmmel, hogy a végső leleplezés eszköze a tükör. Browning filmjében Van Helsing szintén egy apró tükröt tartott a kezében, melynek segítségével minden kétségét eloszlatta, és megbizonyosodott arról, hogy az erdélyi vendégük egy nosferatu, azaz élőhalott.

A vámpír lenézi az embereket, nem tekinti a saját fajtájával egyenértékűnek, érdektelenek számára. Mégis köztük mozog, miattuk, a társaságuk miatt hagyja el hazáját, a messzi Transylvaniát. Dracula vágyik az életre. Arra az életre, amit az emberek élnek. Szüksége van a nyüzsgésre, a változásokra, az események középpontjában érezné jól magát. Természetesen ő csak az éjszakai társaságokban díszlelhet, az éjjeli forgatagban vegyülhet el, az éjszaka örömeit élvezheti. Elszomorítja azonban, hogy soha nem láthatja a napfényt. A farkasok éjjeli üvöltésében is a sírás keserűségét hallja. Magányos kiáltások az üres, sötét és egyhangú éjszakába. Évszázadok óta mindig ugyanúgy, de egyre gyászosabban.

Az örökké tartó élet fájdalmas és gyötrő. A híres mondat ebben a filmen is elhangzik Dracula szájából: „*Sokkal rosszabb dolgok is vannak a halálnál.*”³² Most először ez igazi érzelmekkel is párosul. A vámpír szenved a magánytól, eltemette az összes családtagját és

³² *Dracula*, John Badham, 1979, 00:47:32-től 00:47:34-ig

barátját, mindenkit, aki igazán fontos volt a számára. Ő az utolsó leszármazott. Úgy véli, Lucyben olyan társra talált, amilyenre vágyott: vele új családot alapítana, és újra benépesítené kiüresedett erdélyi kastélyát a saját fajtájával.

Merész újításnak számít már az is, hogy a vámpírnak érzelmei vannak, de még ezt is felülmúlja, hogy az érzelmei fontosabbak az ösztöneinél. Képes kontrollálni gyilkos hajlamait, megfékezni vérszomját, ha a szíve mást diktál. Kiváló példa erre a Seward rezidencián elköltött vacsora, mialatt a felszolgáló megvágja az ujját. A kibuggyanó vér látványa felzaklatja a grófot, azonban ez szinte észrevehetetlen. Csupán a természetellenesen rezgő szemei árulkodnak zavart állapotáról, de hamar úrrá lesz magán. Itt pusztán önfegyelemről van szó. Sokkal romantikusabb, és érzelmekben gazdagabb az a jelenet, amikor Lucy-t látja vendégül Dracula a Carfax Abbeyban. A teraszon folytatott beszélgetést követő csók is életre kelti a gyilkos vágyat a vámpírban, aki – hogy szerelmét megóvja – inkább elküldi a nőt, mielőtt bántaná.

A vámpírizmushoz eddig is hozzátartozott a vonzalom, az erotika vagy akár az érzelmi fellángolás, de nem a kölcsönös érzelem. Az 1931-es verzióban is rabul ejtette a vámpír a női szíveket, ő azonban rideg és közömbös maradt, lelketlen csábítóként visszaélt a helyzetével. Kihasználta a nők iránta érzett vonzalmát, hogy vérszomját csillapítsa. Badham szinte felülírja a mítoszt azzal, hogy a horror rémséges alakját romantikus figuraként prezentálja. Ez a kontrasztos kettősség Dracula otthonában is megjelenik, amikor vacsorára hívja kiszemelt menyasszonyát. A pókhálós épület millió gyertyától ragyog, amikor a gróf vendégül látja otthonában Lucy-t. A rémisztő, vicsorgó, kitömött, illetve faragott állatokkal dekorált, túlszűfolt terem, tompa fényeivel és fáradt színeivel nem a legideálisabb helyszín egy randevúhoz. A horrorisztikus belső tér a gyertyák fényében úszva mégis romantikussá és meghitté válik. Az aulát bélelő pókhálók szinte selyemfüggönyként fonják körbe a homályba burkolózó preparált vadakat. Lucy-t az első pillanatokban még megrémisztik a hirtelen becsapódó kapuk vagy az elhagyottnak tűnő kastély romos épülete, de Dracula megjelenése azonnal szertefoszlatja aggályait. A milliányi apró, pislákoló gyertya ünnepélyessé varázsolja a hátborzongató belső teret. Hosszú, poros asztalnál ülve kellemes beszélgetésbe kezdenek. A szenvedélyes nőt vonzza mindaz, amit a vámpír már lehangolónak tart. Csodálja és élvezi az éjszaka minden percét, a farkasok énekét lenyűgözőnek tartja. Ebben a jelenetben a lágyan csengő, andalító kísérőzene szintén a romantikus hangulatot erősíti, a képsorokkal együtt talán már túlságosan érzélgősnek hat.

Dracula és Lucy szerelme nem teljesezhet be, hiszen Van Helsing és csapata még időben megmenti Johnathan menyasszonyának lelkét a teljes kárhozattól. A vámpírölő

felszerelést ez a film is felsorakoztatja: kereszt, ostya, fokhagyma és karó. A vámpír távoltartására talán elegendők ezek a tárgyak, de a legyőzéséhez már kevésnek bizonyulnak. A lőfegyver teljesen hatástalan, a vérszívó testén nem hat a golyó. A felkelő nap fénye, és az erősödő napsugarak már komoly égési sérüléseket okoznak a legősibb vámpírnak is. A szerelmes gróf azonban elpusztíthatatlannak tűnik, hiszen a film legvégén kiderül, hogy bár átszúrták, összeégett, megöszült, mégsem halt bele sérüléseibe. Hatalmas fekete denevérként, denevéremberként repül tovább a napfényben. A kárhozottól megmentett Lucy könnyekkel küszködve, keserves mosollyal nyugtazza Dracula menekülését. A befejezés korántsem egyértelmű: ha a gróf halála hozza el a nő számára a feloldozást, akkor képtelenség, hogy ő repüljön el a hajóról; lehetséges, hogy az elporladt testéről lehulló köpenybe kapott bele a szél. Ellenben, ha a vámpírt nem pusztítják el a napfény égető sugarai, akkor a lelki megtisztulás sem képes kiírni a túlvilági szerelmet a nő szívéből.

John Badham alkotása tehát azt állítja, hogy a *horrorikonok fejedelme*³³ kegyetlen gyilkos, egy ösztönei által vezérelt ragadozó, ugyanakkor szentimentális, kesergő teremtés, aki szenved a magánytól. A halhatatlanság és a természetfeletti erők birtoklása korántsem olyan varázslatos, mint amilyennek egy közönséges halandó képzele. A vámpír társra vágyik; szerelme biztonsága előrébb való csillapíthatatlan vérszomjánál. Dracula ugyan még mindig egy hibrid, – félig állat, félig ember – azonban érzelmei azt bizonyítják, hogy a karakter minden eddiginél emberibb lett. A film egészen eluralkodó lírai hangulat – a képek fakó, szürkés színei, a melankolikus kísérődallamok összhatása – is hozzájárul ahhoz, hogy a vámpír kiszabaduljon a horror műfaji keretei közül, és egyben drámai hősként is jelen legyen a filmtörténetben.

„Love never dies”

Halhatatlan szerelem

Francis Ford Coppola 1992-ben elkészíti a regény újabb adaptációját. Megtartja az összes szereplőt, az eredeti neveket, helyszíneket és a cselekmény főbb szálait, azonban merész újításként Minát azonosítja Dracula régen meghalt feleségével. Coppola a főcím előtt – a teljes hűség érdekében – bemutatja a regény előzményeként, forrásaként ismert Vlad Tepes történetét. Ez a bevezető olyan magyarázatokkal szolgál, amilyenekkel eddig egyik film sem

³³ Varga Zoltán (2007) Búcsú a vérszopóktól. *Filmvilág*, 2007/11, p.31-33

próbálkozott. Kiderül, hogyan született a vámpírok atyja, miként vált a sötét erők legyőzhetetlen urává, illetve, hogy miért taszítja a kereszt.

Az egykori erdélyi fejedelem a kereszténység védelmében harcolt a törökök ellen, akik a háború alatt levélben tudatták Vlad feleségével, hogy férje életét veszítette. A hír hallatán Elisabeta a folyóba ölte magát, azt remélve, hogy halála után újra együtt lehet szerelmével. Az egyház kitagadta az öngyilkos nőt, Vlad Tepes pedig megtagadta Istent, és a gonosz oldal elkötelezett vezérévé esküdött fel. Felesége haláláért az egyházat okolja, innen eredhet, hogy a vámpír nem bírja a kereszt látványát.

Dracula tehát egy tragikus hős, aki a kárhozatot szerelméért vállalta. Coppola filmjében a vámpír elvesztett feleségét ismeri fel Johnathan menyasszonyában, s ezáltal a főmotiváció a szerelem megtalálása, a végzet beteljesülése lesz. Az évszázadok óta gyötrő magányban élő gróf nem azért vágyik Londonba, hogy a nyüzsgő társasági élet közepébe vethesse magát, hanem azért, hogy elcsábítsa azt az egyetlen nőt, aki méltó társa lehetne az örökkévalóságban. Dracula nem díszleg nagy létszámú vacsorák vendégeként hosszú, zsúfolt asztaloknál, kizárólag ott jelenik meg, ahol kettesben maradhat Minával. Másokkal nem is találkozik, kifejezetten érdektelenek számára az emberek. Nem okoz lelki problémát a vámpírnak, hogy gyilkolnia kell az életéért.

Coppola bemutatja a gróf mindkét oldalát: a romantikus, gyengéd, szerető férfit és a könyörtelen, lelketlen vérszívót is. A cél azonban az érzelmek hangsúlyozása, a karakter sajnálatra méltó, szerethető oldalának megjelenítése. Ezáltal a filmben funkciója van az alakváltoztatásnak: a gróf soha nem öl emberként. *„Az új Dracula egyik jellegzetessége az ezerarcúság: míg elődei csupán alkalmilag öltöttek denevér- vagy farkasálcát, a Coppola-szörny folytonosan alakot vált: rettegett középkori lovag, ezeréves parazita, farkasember, zöld óriásdenevér, nyálkás emberhüllő, csábító donjuan”.*³⁴ Elsőként hosszú, élénkörös palástot viselő, extrém hajkoronával rendelkező, megviselt arcú öregúrként ismerjük meg, kinek árnyéka tőle teljesen függetlenül mozog. Figyelmet érdemel továbbá hófehér bőre, szőrös tenyere, és vastag körmökben végződő ujjai. Az árulkodó jelek arról tanúskodnak, hogy Dracula nem evilági lény. Mozgása is ezt támasztja alá: merev testtel kiemelkedik a koporsójából – ahogy ezt már az 1922-es változatban is láthattuk –, nem lépked, hanem szinte lebeg járás közben, a sík falon pedig úgy kúszik, akár egy gyík. Karjaival természetellenesen távolba is elér, például a terem ajtajából képes megérinteni a tőle több méterre borotválkozó Johnathan vállát. Rendellenes mozgása is arra bizonyíték, hogy egy halhatatlan lény

³⁴Varró Attila (2001) Nosferatu árnyéka. *Filmvilág* 2001/6, 30-37.

megjelenése érvényteleníti a fizika törvényeit. Ezt mutatja be Coppola azzal a rövid kis jelenettel, amiben Johnathan elindul a kastélyban körülnézni, és az alagsorban megtalált ládából kiemeli a kis parfümös üvegcsét, amelyből felfelé csöpög a benne levő folyadék.

A korábbi filmekből már jól ismert motívumok is visszaköszönnek. Az árnyék, amely gazdájától szinte teljesen függetlenül cselekszik, képes elhervasztani a hamvas rózsacsokrot egy szempillantás alatt. Ez jelképezheti egyben a természet feletti uralmat, a romlást, az elátkozottságot, vagy egyszerűen az élet múlandóságát, a halál gyorsaságát. Draculának nincs tükörképe, a kastély egész területén egyetlen tükör sem található, kivéve az az egy, amit Johnathan hozott magával, hogy borotválkozásnál használja. A vámpír ezt pusztán akaratával összetöri, ezzel is prezentálva emberfeletti erejét. Az önműködő, maguktól bezáródó ajtók szintén elhagyhatatlan elemei a vámpírfilmeknek, így Coppola sem mellőzte a látványos képsorokat.

A vámpír nem csupán erőt merít az emberi vérből, hanem fokozatosan megfiatalodik tőle. Lucy véréből nyeri vissza egykori fiatalságát, s újra egyidősnek tűnik élete szerelmével, Minával. Érdekes újítás ez, hiszen a vámpír külsejére ezelőtt a változatlanság, a kortalanság volt jellemző. Coppola vérszívója azonban képes az öregedésre is: bőre ráncosodik, a fogai megsárgulnak, haja megöszül. A folyamat visszafordítható, s ez tovább növeli a vámpír lehetséges alakváltozatainak számát: öreg gróf, fiatal herceg, farkas, farkasember, denevérember, patkánysereg vagy akár zöld füst formájában is megjelenhet.

Az idős Dracula szomorú, magányos, és gyászolja elvesztett feleségét. Némi romantikusság is jellemzi, ez leginkább a Johnathanhoz intézett szavaiból derül ki: „*Hisz ön a végzetben? Hogy még az idő hatalma is megtörhető egyetlen cél érdekében? A legszerencsésebb halandó az, aki rátalál az igaz szerelemre.*”³⁵ Ugyanakkor az erdélyi gróf könyörtelen, és játszva gyilkol. Nevetve dobja oda a síró csecsemőt a három sarlatánnak, a feleségeinek. Tréfát űz a halálból, vicces megjegyzéssel utal a vérszívásra. (Ez a poén csak eredeti nyelven, angolul érthető.) „*You are a man of good taste.*”³⁶ Elsődleges jelentése nyilván a fiatalember jó ízlésére utal, de egy vámpír szájából más értelmet is nyerhet a mondat: Ön egy jó ízű ember. A Draculából feltörő sátáni kacaj az utóbbi variációt erősíti.

A hirtelenharagú gróf nem tűri az ellenkezést, vagy a gúnyolódást. Őseire, és nemesi múltjára rendkívül büszke, emlékét és tisztaságát akár agresszív módon is védelmezi. A fiatal Draculát soha nem látjuk ölni, vagy kegyetlenkedni. A sármos fiatalembert egzotikus színben tünteti fel keleties akcentusa, továbbá a furcsa, kék napszemüvege. A kereklecsés okuláré annyira elidegeníti őt a környezetétől, hogy szinte azt is jogosan megkérdőjelezhetnénk, hogy

³⁵ *Bram Stoker's Dracula*, Francis Ford Coppola, 1992, 00:16:13-tól 00:16:44 percig

³⁶ *Bram Stoker's Dracula*, 00:15:46-tól 00:15:52 percig

erről a világról való-e. Hosszú, sötétbarna, hullámos haja, és jólfésült bajsza szintén nem az angol divat sajátossága; a férfi külseje elárulja, hogy idegen ország lakója. A jóképű, öltönyös gróf tisztelettudó, udvarias és gyöngéd. Figyelmessége kifejezetten imponál Minának, kifinomult modorával képes levenni a lábáról a már eljegyzett, erkölcsös nőt. Elegáns, gyertyafényes vacsorákra invitálja élete párját, aki az abszinttól megrészegülten, mámoros hangulatban olyan emlékképeket hív elő, melyekről nem is tudott: Elisabeta emlékképeit. Az egymásra illesztett, összemosódott képek a szemekről, az abszint zöldesen világító, apró buborékjairól, az üvegajtóra vetülő táncoló árnyakról varázslatos hangulatot keltenek. Ezt erősíti a csilingelő, tündérmeséhez illő háttérzene, illetve Mina szavai, melyekkel a herceg otthonát jellemzi. A háttérben halványan feltűnő emlékek szín- és képvilága szintén gyermekkönyvek illusztrációit idézik. A romantikus hangulatról rengeteg gyertya gondoskodik: millió apró fényfolt megvilágításában, halk zenére keringőznek a sötét szobában.

Az 1992-es változat egyik legmerészebb újítása, hogy sírni látjuk a vámpírt. Szörnyeteg léte képes úgy elérzékenyülni, hogy könnyek szöknek ki a szeméből. Amikor Mina levelét olvassa, – melyben az esküvőről tájékoztatja – keservesen sír, zsebkendőjével eltakarja könnyektől áztatott arcát. A zsebkendőből felnézve azonban már nem a fiatal Dracula arcát látjuk, hanem a torz öregét. A lelki fájdalom olyan mélyen érinti a vámpírt, hogy teljesen összetörik, elhagyja ereje. Ezzel magyarázható a hirtelen öregedés. A fájdalom haraggá alakul, a dühös vámpír képes felkorbácsolni a szeleket, megvadítani a tengereket, feléleszteni tomboló viharokat. A vérszívónak ugyanis hatalma van természeti erők, és vadállatok fölött. Istenhez hasonlítható kvalitásai ellenére Dracula boldogtalan. Magát a következőképp jellemzi a film végén: „*Semmi vagyok. Lelketlen, élettelen, félnek tőlem és gyűlölnék. Halott vagyok a világ számára.*”³⁷ A gróf élete gyötrelem Mina nélkül. Szerelmük azonban kizárólag akkor teljesezhet be, ha Dracula átváltoztatja a nőt, ám ezzel örök kárhozatba taszítaná. „*Túlságosan szeretlek, hogy erre ítéljelek!*”³⁸ - mondja a vámpír Minának a szenvedélyes ágyjelenetben. Hasonló dilemmába esett Badham Draculája is, de ott a testi vonzalom talán erősebb volt az érzelmeknél. Coppola filmjében azonban már a sorrend a következőképpen állítható fel: a testi vonzalomnál fontosabb a vérszomj, a gyilkos ösztönnél fontosabb a szerelem, ám még a szerelemnél is fontosabb az üdvözülés, a lelki megtisztulás.

A vámpír állatszerű, több méter magas, visszataszító szörnyetegként is látható Coppola művében. Ez vizuálisan is prezentálja azt a kettősséget, ami a vérszívóra érzelmi

³⁷ *Bram Stoker's Dracula* 01:33:27-től 01:33:46 percig

³⁸ *Bram Stoker's Dracula* 01:36:38-től 01:36:58 percig

szempontból is jellemző. Egyszerre ember és állat, vonzó férfi, és ocsmány monstrum, kegyetlen gyilkos, és könnyekkel küszködő lovag. Lelketlen, mégis vágyik a szerelemre. A kettősség Mina érzelmeiben is megfigyelhető: gyűlöli Draculát, mert megölte legjobb barátnőjét, Lucyt, ugyanakkor szenvedélyesen szereti a grófot, hiszen mellette érzi magát igazán elevennek, társaságában teljesedik ki, talál rá valódi önmagára.

A félelmet kiváltó képsorok hatását fokozzák a hangok, akárcsak az 1931-es verzióban. A sejtelmes zörejek, nyikorgó ajtók, és az állatias morgások rémséges, riogató atmoszférát teremtenek. A film egyidejűleg tekinthető brutális horrornak, és szerelmi drámának is. Vértől fröcsögő, gyomorforgató jelenetekből nincs hiány; a levágott fejek látványa kellőképpen sokkolja a közönséget. A hátborzongató képsorok után andalító romantika, kellemes képek nyugtatják a nézőket.

A Badham-féle film kopár, sötét és egyhangú színvilága után üdítő látványt nyújt Coppola élénk színekkel gazdagított munkája. A vámpír élettelen közegét ellensúlyozzák az élénk színek, például az abszint világoszöldje, vagy Dracula neonzöld füstje, ahogy a Carfax Abbey alagsorából cikázik Mina ablaka felé. Vlad vörös páncélruhája, Dracula élénkpiros palástja, vagy Lucy természetellenesen rikító hajszíne, hálóinge által ez a szín elválaszthatatlanul hozzánőtt a vámpírizmushoz.

Francis Ford Coppola műve az újítások mellett rengeteg idézetet is tartalmaz, visszanyúl a korábbi filmváltozatok emblematikus képsoraihoz (kastély falán kúszó gróf, a koporsóból merev testtel kiemelkedő vámpír, illetve a külön életet élő hatalmas árnyék). Szintén idézetnek, tisztelegésnek tekinthető a Lugosi-féle keleties akcentus felelevenítése, ami tökéletesen passzol az erdélyi, világvégi, egzotikus karakterhez.

Az 1992-es változat bebizonyítja, hogy a vámpír nem feltétlenül lelketlen attól, hogy örömét leli a gyilkolásban. A könyörtelen vérontóként ismert Dracula számára a szerelem a legfontosabb érték az életben, igazi romantikus lélek rejtőzik a halhatatlan testben. Imádott felesége elvesztése az oka annak, hogy vállalta a kárhozatot: örök bosszút esküdött. Minden tette érzelmeit tükrözi: megtalált kedveséért megy Angliába, miatta vásárol a környéken ingatlanokat, miatta akar megfiatalodni, őt keresve jár az utcán, és végül érte – kettejük lelki üdvösségéért – hal meg.

„Drink from me and live forever”

Élj örökké

Bram Stoker regénye után Anne Rice vámpírkrónikái is vászonra kíváncsoztak. Neil Jordan 1994-es munkája – az első elkészült filmes adaptáció – a regénnyel megegyező címet viseli: *Interjú a vámpírral*. A korábbi filmekhez képest a legszembetűnőbb újítás az, hogy most először a vámpír mesél, az ő szemszögéből, nézőpontjából látjuk a világot, értelmezzük az eseményeket. Badham és Coppola Draculája sajnálatraméltó volt ugyan, de nem tudtunk egyikkel sem maradéktalanul azonosulni, hiszen mindig ők álltak a sötét oldalon, ők testesítették meg a világot fenyegető gonoszt. A címben feltüntetett szlogen – amellyel reklámozták a filmet – felkérés a halhatatlanságra. Az örökké tartó élet csábító, amíg nem ismerjük meg a végtelen lét árnyoldalát.

Louis, a vámpír részletesen beavatja a riporterrel együtt a nézőt is múltja meghatározó és tragikus eseményeibe. Az 1992-es filmhez hasonlóan, elviselhetetlen lelki megpróbáltatás, feldolgozhatatlan fájdalom előzi meg a vámpírrá változást. A feleségét és meg nem született gyermekét gyászoló huszoneves fiatalembernek Lestat, a vámpír megváltást ígért, varázslatos dologként jellemezte a *sötétség ajándékát*: örök fiatalság, isteni hatalom, halhatatlanság. Louis ezt választotta, hogy megszabaduljon az élet gyötrelmeitől, a szünni nem akaró fájdalomtól.

A korábbi vámpírfilmek is utaltak arra, hogy hogyan éli meg az ember az átalakulást. Coppola filmjében Lucy beszél az élesedő érzékeiről, például a tökéletessé váló hallásáról, most azonban mindezt vizuálisan is próbálja érzékeltetni a rendező. Louis beszámolóját illusztrálják a képek: az éjszakai neszek lüktető zajában életre kel a szobor, kinyitja a szemét, a vámpírra néz, majd behunyja a szemét. „*Ember ezt nem foghatja fel: a szobor mozdulni látszik, mégis mozdulatlan. A világ megváltozott, mégis ugyanaz maradt.*”³⁹ A vámpírrá válás folyamata meglehetősen gyors, a halál beállta után pillanatok alatt lezajlik. Néhány másodpercen belül Louis bőre kifehéredik, megtisztul, sebei begyógyulnak, az arcára folyt vér elillan, szemfogai meghosszabbodnak, és azonnal érezni kezdi a csillapíthatatlan vérszomjat. A szemek – a korábbi filmekhez hasonlóan – kiemelt figyelmet kapnak. A *Nosferatuban* a durva smink, a 31-es változatban a különleges megvilágítás, Badham alkotásában pedig a rezgő pupillák tették igazán hangsúlyossá a vámpír tekintetét. A Coppola-féle verzió a misztikus szempárt az égre kopírozza, utalva ezzel Dracula isteni képességeire: a vérszívó mindent lát. Az emlékezetes indigókék okuláré is egy potenciális eszköz a különleges tekintet kiemelésére. Az *Interjú a vámpírral* természetellenes színű kontaktlencsékkel dolgozik, a hófehér bőrhöz igazodó, szinte rikítóan világossá váló szemek azonnal magukra vonzzák a néző figyelmét.

³⁹ *Interjú a vámpírral* (*Interview with the vampire*, Neil Jordan, 1994) 00:14:20-tól 00:14:29 percig

Anne Rice regénye megsemmisíti, felülírja a már elkopott kliséket: a vámpírok kifejezetten szeretik a feszületet, semmi bajuk a fokhagymával, imádják a fényt és nem képesek alakváltoztatásra. Dracula grófot egy bolond ír hagymázás agyszüleményének, gyerekmesének titulálja. Tulajdonképpen szakít a tradícióval, a film teljesen új szálát indít el a vérszívók történetében. A vámpírok minden eddiginél emberibb szokásokkal rendelkeznek: elhagyott ódon kastély helyett ízlésesen berendezett lakást és szobát bérelnek, szolgálóik vannak, feltűnés nélkül közlekednek a zsúfolt utcákon, rendszeres vendégek a mulatókban. Ruházatuk mindig a legújabb divatnak megfelelő, megjelenésük elegáns, külsejük ápolott. Arisztokratikus küllemükkel teljesen beleolvadnak környezetükbe. Szabályosan undorodnak a pókhálós kriptáktól, a nyirkos alagsoroktól, imádják a fényűzést, sőt, még a koporsójuk is selyemmel van kibélelve. Eljártsszák, hogy élnek: *üres poharaktól isznak, és üres tányérokban esznek*⁴⁰. Lestat a patkányból úgy facsarja ki a vért a kristálypohárba, akár egy üdítődobozból.

Külsőségeikben tehát radikális változtatást nem eszközölt Neil Jordan sem, az elegáns megjelenés továbbra is a vámpír ismertetőjele. Hosszú fekete köpeny helyett fodros gallérú ingeket, gazdagon díszített mellényeket és zakókat viselnek. Ami azonban merész módosítás, hogy a szépséges vérvivóknak látható a tükörcépük, sőt nem is irtóznak a tükörtől. Louis ugyan összetör egy hatalmas tükröt a saját házában, de nem az elődeihez hasonló motivációval. Ő egyszerűen csak meg akarta semmisíteni a rezidenciáját, dühében felgyújtotta az elátkozott épületet.

A meghosszabbodott fogaktól és a hófehér, hideg bőrtől eltekintve a vámpírok megjelenése teljesen emberi. Nem öltönek állati alakot, nem válnak köddé, nem él külön életet az árnyékuk és még tükörcépük is van. Csupán különleges képességeik különböztetik meg a vérszívókat a közönséges halandóktól. A halhatatlanok olvasnak mások gondolataiban, továbbá szabad szemmel nem látható, irreálisan gyors mozgásra képesek. A kisebb karcolásokat, vágott sebeket pedig azonnal eltüntetik az arcukról; a sérülések néhány pillanat alatt heg nélkül összeforrnak.

A vámpírok gyilkosok. A film nem próbálja a néző előtt elhallgatni ezt az információt, azonban nem is ez kerül a középpontba. A vérszívás a létfenntartáshoz elengedhetetlenül szükséges folyamat. „*A vámpírok számára a testi szerelem csúcspontja és kielégülése egyetlen dolog: a gyilkolás.*”⁴¹ Louis mesél arról, hogy milyen szenvedések árán tudta elfogadni új életét. Olyan vámpír lett, „*akiben emberi lélek lakik. Halhatatlan, akiben egy*

⁴⁰ *Interjú a vámpírral* 00:25:03-tól 00:25:06 percig

⁴¹ Rice, Anne (2003) *Interjú a vámpírral*, Szukits kiadó, Kaposvár, p.216.

*halandó szenvedélye ég.*⁴² Teste ugyan átalakult, de a lelke nem. Épp olyan rendíthetetlenül tisztelte az életet, mint azelőtt. Sokáig kizárólag állatok véréit itta, képtelen volt embert ölni. Azóta is büntudata van minden egyes áldozata miatt. „*Együtt érez velük, ő maga is meghal, mikor gyilkol*”⁴³. Az *Interjú a vámpírral* tehát nem a vérontó vadászatokról, a prédakeresésekről szól, sokkal inkább az érzelmekről: magányról, a magánytól való félelemről, féltékenységről, hűségről, összetartozásról és vágyakozásról.

A vérszívók eddig igazi partner nélkül élték az életüket, magányukat alkalmanként emberek társaságával csillapították. Leküzdhetetlen vonzalom, vagy akár mély érzelmi szál is összeköthette a vámpírokat a közönséges halandókkal, azonban kapcsolatuk sosem teljesedhetett be. Neil Jordan filmjében Lestat szintén a prédái közül választ magának társat, de senki nem akadályozza meg abban, hogy magával csábítsa őt az örök kárhozatba. A klasszikus férfi-nő felállás felbomlik, ám halvány homoszexualitás árán megalakul az első tökéletes pár. Kapcsolatuk felhőtlen boldogsága hamar elillan, és a végtelen élet idillikus képei is szertefoszlanak. A magánytól való félelem tartja össze a két vérivót, hiszen mindketten tudják, hogy egymás nélkül még elviselhetlenebb lenne a sorsuk. Lestat – hogy Louist magához láncolja – egy harmadik vámpír megteremtésével próbálja kitölteni a kettejük közt tátongó űrt. Claudiával kiegészülve gyakorlatilag családdá alakultak. A hármuk közötti viszony azonban ennél némileg bonyolultabban írható le: Louis a kislány apja, anyja, tanítója és szerelme is egyben. A gyermekhez mindkét felnőtt vonzódik, mégis úgy bánnak vele, mintha valóban a saját csemetéjük lenne: tanítatják, öltöztetik, megnevelik.

Az állandó lelkiismeret-furdalással küszködő Louisnál csak Claudia szenved jobban: halhatatlan porcelánbabaként sosem fog felnőni, sosem lesz belőle igazi nő. A kislány olyannyira képtelen a változásra, hogy még anyagi fűrtjeitől sem tud szabadulni: amint levágja a haját, azonnal visszánő. Claudia változatlansága a legborzalmasabb, hiszen örök gyerekként sosem lehet önálló, sosem rendelkezhet egy halhatatlan teljes hatalmával, nem boldogulhat egyedül a végtelen létben. Hasonló érzelmi válság jellemzi az egész kárhozott fajt: „*valójában minden változik, kivéve magát a vámpírt; az ő kivételével minden romlik és torzul. Egy rugalmatlan, de akár még hajlékony szellem számára is az öröklét előbb vagy utóbb reménytelenül érthetetlen és értéktelen alakzatok és formák bolondházának tűnik, ahol büntetését kell letöltenie. Egy este a vámpír felkel, és rádöbben arra, hogy egyszerűen nem akar többé élni. Hogy bármilyen életstílus vagy divat tette vonzóvá számára a halhatatlanságot, az eltűnt a föld színéről.*”⁴⁴ A film közel kétszáz év történetét foglalja

⁴² *Interjú a vámpírral* 01:25:30-tól 01:25:38 percig

⁴³ *Interjú a vámpírral* 01:18:50-től 01:18:52 percig

⁴⁴ Rice, Anne: *Interjú a vámpírral* p.238

magába, különböző korszakokon ível át; az idő múlását a díszletek és ruhák jelzik. A képek sötét, komor színei érzékeltetik némileg azt a depressziót, amit az állandó éjszakai élet egyhangúsága vált ki a vérszívókból. Mivel a természetes fény elpusztítaná őket, újjászületésük pillanatában búcsút vesznek a felkelő nap sugaraitól, s vele együtt a természet lenyűgöző színeitől is. „*Kék vizet szerettem volna látni, de fekete volt. Szenvedtem tőle. Kétségbeesetten kutattam az ifjúkoromban megszokott színek után.*”⁴⁵ - meséli Louis a riporternek. Claudia szénfekete rajzainak köszönhetően a vámpír szemével láthatjuk a világot: fekete erdőségek, fekete homokbuckák, fekete piramisok, fekete ég és fekete épületek fogadják a kárhozott lelkeket mindenfelé. A természet így áll sajátos bosszút az élet szabályszerűségeit felrúgó élőhalottakon. A melankolikus, lassú zene megerősíti a gyászos hangulatot, amit a narrátor szomorú és bágyadt hangja, továbbá a képek sötétsége sugall.

A film első része a kapcsolatok szövődéséről, a második fele pedig a kialakult kötődések felbontásáról szól. A magánytól való félelmet a féltékenység, végül az egyedüllét utáni vágyódás váltja fel. Louis lelki társat keresett magának, ám Claudia elvesztése rádöbbsentette, hogy még a magány is vállalhatóbb, mint az a fájdalom, amit a családi tragédiája után most újra el kellett szenvednie. Az *Interjú a vámpírral* egy érzelmi viharban hánykolódó, törekeny szívű halhatatlant mutat be a nézőknek. A szentimentális vámpír mély depresszió fogságában örök kárhozatra ítéltetett, napról napra növekvő büntudata szüntelenül mardossa. A jólelkű Louis éppen azért nem illik a vámpírok sorába, mert szenved⁴⁶. Ragaszkodik ehhez az érzéshez, mivel ez az egyetlen megmaradt emberi értéke, az utolsó kapocs a múltjával, ami elválasztja őt a vámpiroktól; azoktól a gyilkosoktól, akiknek csupán a testük él, a lelkük már rég halott.

„When you can live forever, what do you live for?”

Miért érdemes örökké élni?

Elképesztő sikerként könyvelhető el a Stephenie Meyer regénysorozatán alapuló filmtrilógia, az *Alkonyat*. A műfajokat ötvöző produkció a vámpírok és a tinédzserek világát köti össze egy megpróbáltatásokkal telítődött szerelmi szállal. A narrátorként is közreműködő Bella mesél a családjáról, az apjával való kapcsolatáról, az érzelmeiről, a beilleszkedés problémáiról és az első szerelemről.

⁴⁵ *Interjú a vámpírral* 01:06:31-től 01:06:42 percig

⁴⁶ Schubert Gusztáv (1995) A ponyvahősök lázadása *Filmvilág*, 1995/04, p.32-35.
http://filmvilag.hu/xereses_frame.php?cikk_id=841 (Letöltés ideje: 2011.02.04.)

A film teljesen átlagos történetként indul: elvált szülők gyereke kénytelen elhagyni a napfényes nagyvárost, a megszokott környezetet, a barátait. Édesapjához költözik, aki legalább olyan rideg, mint a kisváros, amelyben él. A szüntelen esőzések és az állandósult vastag, szürke felhőréteg barátságatlanná teszik Forksot. A sötét, ködös tájképek enyhén vészjóslóak: egy ilyen helyen, a világ eldugott szegletén bármi megtörténhet. Akár még vámpírok is előbukkanhatnak a sűrű ködfátyol mögül... Sokáig nem derül fény arra, hogy valójában milyen titkot rejteget a táj. Meseszerű indiánlegendák, magyarázat nélküli véletlen elszólások, apró információfoszlányok kezdik körvonalazni a homályba burkolózó igazságot.

Bella az iskolai kintinban figyel fel a különködő Cullen családra: a többi diáktól teljesen elzárkózva foglalnak helyet a hófehér bőrű, ápolt megjelenésű fiatalok. Az utoljára érkező Edward iránt erős vonzalmat érez Bella az első pillanattól fogva. *Iszonyatosan jó pasiként*⁴⁷ jellemzi az egyik osztálytársuk. Valóban, ha az izmos és jóképű, felzselézett hajú szépfiúra ráképzelnék némi színt és egy baseball-dzsekit, tipikus amerikai gimnazista szívtipró válna belőle. Edward azonban sápadt és zárkózott, arcáról érzelmeket leolvasni szinte lehetetlen; legalábbis eleinte úgy tűnik, képtelen a mosolygásra. Hamarosan kiderül a titokzatos fiúról, hogy elképesztő adottságokkal rendelkezik. Irreálisan gyors mozgása, emberfeletti ereje arra enged következtetni, hogy egy tizenéves szuperhőssel van dolgunk. A másodperc töredéke alatt átszeli a parkolót, hogy megmentse Bellát a felé sodródó kisteherautótól. Nem csupán gyorsasága lenyűgöző, hanem természetfeletti fizikai ereje is. Pusztán kézzel megfékezi a feléjük csúszó furgont. Az autó oldala behorpad, de a Cullen-fiú sérülés nélkül megússza a balesetet. Edwardnak nincs szüksége reflektoros hívójelre, – mint Batmannak – ő megérzi, ha szerettei bajba kerülnek, és szükségük van rá. Olvas mások gondolataiban, hall minden egyes kimondatlan szót. Amikor Bella ismét veszélybe keveredik, Edward azonnal ott terem, hogy elbánjon az erőszakoskodó huligánokkal.

Miután Bella meglátta apja barátjának részben lefedett holttestét, rádöbben, hogy az új iskolai pajtásával nincs minden rendben. A sokasodó furcsa jelek arra ösztönzik a lányt, hogy elkezdjen kutatni a szokatlan tulajdonságokkal felvértezett védelmezője után. A fiú jéghideg bőre, folyamatosan változó szemszíne, hihetetlen fizikai és mentális képességei magyarázatra szorúlnak. Az interneten kutakodva lépésről lépésre közelebb kerülünk az igazsághoz. A gyorsan váltakozó képek felváltva mutatják a Bella feszülten figyelő arcát, a megtalált kulcsszavakat és flashback-ként megjelennek azok a jelenetek, amelyekben Edward szokatlan adottságaira fény derült. A következő kifejezések alkotják a kialakuló kép nélkülözhetetlen elemeit: *éjszaka démonai, a halhatatlanság itala, élőhalottak, sebesség, erő, hideg bőr,*

⁴⁷ *Alkonyat (Twilight)*, Catherine Hardwicke, 2008) 00:09:26-től

*halhatatlan, vért ittak, vámpír*⁴⁸. Néhány pillanat erejéig – a vérszívók különböző kultúrákban ismert alakjai között – megjelenik a háttérben a Murnau-féle, rettegett Nosferatu is. A villanásszerű képeket kísérő zene felerősödő, egyre dinamikusabb ritmusa segít abban, hogy átérezzük a számítógép előtt ülő Bella növekvő feszültségét.

A jóságos vegavámpírok ellentétéként felbukkannak agresszív, veszedelmes ragadozóként a környéken portyázó igazi vérivók. Sikátori rablóbandák módszeréhez hasonlóan, csoportosan támadnak a kiszemelt, magányos áldozatokra. A gyilkolásban örömet lelő, hiányos öltözékű halhatatlanok rövid jelenetei képviselik a horror műfaját, bár a vérszívás folyamatát a kamera nem mutatja, csak sejteti. A másnapi hírekből, a rendőrfőnöknek leadott jelentésekből derül ki egyértelműen, hogy a démoni lények harapása halálos.

Kétféle vámpír létezik tehát: az egyik kizárólag állatok vérével táplálkozik, a másik embert is öl, sőt, szinte csak emberi vért fogyaszt. Minden másban egyformák: vonzóak, hófehér bőrük gyémántként ragyog a napfényben, elképesztően gyorsan mozognak, különleges mentális képességekkel rendelkeznek, éjjel-nappal aktívak. Mivel nincs szükségük alvásra, nyilvánvaló, hogy minden energiájukat a vérből merítik. A kortárs vérszívók mondhatni maradéktalanul eltörlik a pókhálóssá vált motívumokat: nem merítenek erőt saját szülőföldjükből, nem alszanak, – de főleg nem koporsóban – nem árt nekik a napfény, nem képesek állati formát ölteni és tökéletesen beilleszkednek az emberi társadalomba. Ennek ellenére, változatlan külsejük, kortalanságuk rákényszeríti őket az állandó költözésre. Néhány évnél tovább nem maradhatnak egy helyen, hiszen szemet szúrna a közösségnek, hogy a Cullen család nem öregszik.

A vámpírok jól felszerelt és modern lakásában látszólag minden tökéletes, mégis tele van apró, árulkodó jelekkel. A rengeteg egymásba csúsztatott ballagási kalapból készített fali dekoráció bájosan szimbolizálja az örökös költözést és az állandó újrakezdést. Hatalmas üveglablakok zárják körül a tágas belső tereket, az ízlésesen berendezett szobákat. A látszat kedvéért fenntartott konyhát sosem használták még, hiszen állati véren kívül mást nem fogyasztanak. Alvásra sincs szükségük, ennek következtében az egész épületben egyetlen ágy sem található. Az Edward hálószobájában elhelyezett díszkanapé is inkább rakodófelületként funkcionál, nem pedig pihenőhelyként.

Bár emberek között élnek, mégsem alakítanak ki velük mélyebb kapcsolatot. Furcsa ez, hiszen részben azért mondtak le az emberi vérről, hogy ne kelljen magányosan élniük, fontos nekik, hogy tartozzanak egy közösségbe, mégis elkülönülnek a többiektől. Az iskolai

⁴⁸ *Alkonyat* 00:45:40-től 00:46:35 percig

ebédlőben külön asztalhoz ülnek, nem kezdeményeznek beszélgetéseket az osztálytársaikkal. Kivételt képez természetesen Edward Cullen, aki nem tud ellenállni Bellának. „*A felnőtté soha nem váló test és az annál inkább felnőtt élményanyag, tapasztalat ellentmondása Edward magányának és szomorúságának oka, s ezt csak Bella képes feloldani.*”⁴⁹ Elképesztően hosszú idő óta vár arra, hogy megtalálja a társát, és búcsút inthessen a magánynak. „*Sosem vágytam még ennyire egy ember véérére.*”⁵⁰ - mondja a vámpír a lánynak. Ez ugyan nem egy klasszikus szerelmi vallomás, mégis tekinthetjük a legszebb bóknak... egy vámpír szájából.⁵¹ Az ember-vámpír-szerelmek működhet valameddig, de az idő múlásával egyre problematikusabbá válik. Edward teste az örökkévalóságig tizenhét éves marad, míg Bella mellette folyamatosan öregszik. A kézenfekvő megoldás a lány átváltoztatása volna, de a szerelmes vámpír nem kívánja kárhozatba taszítani szíve választottját. Ezzel a döntéssel azonban egyidejűleg aláírja Bella halálos ítéletét, és elfogadja, hogy néhány kellemes év után újra a magány várja. Borzasztó önző dolognak tartaná Edward, ha Bella ártatlan lelkét feláldozná saját, örökké tartó boldogsága érdekében. A lány szívesen lemondana emberi életéről, a családjáról, a megszokott hétköznapokról azért, hogy az idők végezetéig minden pillanatot együtt tölthessen élete szerelmével. Bella azonban nincs teljesen tisztában azzal, milyen véget nem érő borzalmakkal jár a halhatatlanság.

A vámpírok és az emberek közötti különbség még soha nem volt ilyen elenyésző. A vérszívók – olyan apró részletektől eltekintve, mint a ragyogó bőr, vagy az éles fogak – nem különböznek megjelenésükben a közönséges halandóktól. Falfehér bőrük sem kelt feltűnést egy olyan városban, ahol szinte sosem süt a nap, és kivétel nélkül mindenki sápadt. Észrevétlenül mozognak a lakosok között, képesek a békés együttélésre. Bár együtt dolgoznak, egy iskolába járnak, szinte egymás mellett laknak, mégis „*a titokzatos és tehetős doktorcsalád érintkezése a halandókkal több, mint óvatos.*”⁵² Edward felrúgja az idők során gondosan felállított szigorú szabályokat, hogy a végtelen életének értelmet adó szerelem végre beteljesülhessen. A nem hétköznapi tinédzserpár viszonya túlélte a megpróbáltatásokat, elhárította a nyilvánvaló akadályokat, leküzdötte a problémákat. A korábbi változatokban a bimbózó románcok tragikus véggel, a vérszívó halálával zárultak, most azonban működőképesnek bizonyul a két faj közötti kapcsolat.

Az *Alkonyat*-ban szereplő vámpírok – Louishoz hasonlóan – tisztelik az életet, elítélik a gyilkosságot, és – Louisval ellentétben – képesek leküzdeni ősi ösztönüket, teljes értékű

⁴⁹ Vajdovich Györgyi, Varga Zoltán: *A vámpírfilm alakváltozatai* p.246.

⁵⁰ *Alkonyat* 00:51:41-től 00:51:46 percig

⁵¹ Vajdovich Györgyi, Varga Zoltán: *A vámpírfilm alakváltozatai* p.245.

⁵² Hirsch Tibor (2009) A megszelídített dúvad, *Filmvilág*, 2009/03, p.20-23.

http://filmvilag.hu/xereses_frame.php?cikk_id=9690 Letöltés ideje: 2011.02.04

életet élnek emberi vér fogyasztása nélkül is. Nem ölnek, ezáltal nincs gyötrő bűntudatuk sem. Családot alkotnak, sőt, újabb és újabb kisközösségekbe épülnek be, mert a magány elviselhetetlen számukra. Az érző szívű, jólelkű vérszívók társaságuk biztosítása érdekében tagadják meg valódi természetüket. Emberek között élnek emberi életet az emberi külsővel, szokásokkal és gondolkodásmóddal rendelkező vámpírok. A két faj közötti határ szinte teljesen elmosódott.

Összefoglalás

Az általam elemzett filmek fontos állomásai annak a fejlődésnek, amin a tömegkultúra egyik legkedveltebb figurája az elmúlt száz évben keresztülment. Az egykoron iszonyatot és undort keltő rémalak ma szépséges tinibálvány. Lépésről lépésre nyomon követhető az a fizikai és szellemi átalakulás, melynek következtében a „*tegnap még rettegett csúcsragadozók ma már egy kihalófélben levő faj egyedivé változtak.*”⁵³ A vámpírok teljes mértékben megszabadultak állati vonásaiktól, elvesztették misztikusságukat, és – táplálkozási szokásaiktól eltekintve – szinte alig különböznek az emberektől. Dolgozatom lezárásaként röviden összefoglalom a legfontosabb pontokat, amelyeket munkám során megfogalmaztam, továbbá konklúzióként megválaszolom a bevezetésben feltett kérdéseket.

A vámpír bámulatra méltó karrierének kezdete egészen az ókori időkbe vezethető vissza. Vérszívó lényeket szerepeltető mondák már az antik hitvilágban is ismertek voltak. Az éjjel előbújó lidércek különféle alakokat öltve csaptak le áldozataikra, rendszerint az elkóborolt gyerekekre – legalábbis ezzel riogatták az akkori ifjoncokat. A sötétségben erőre kapó szörnyeteg délkelet-európai legendákban élt tovább, sőt, szinte észrevétlenül átlépte a fikció és a valóság között húzódó határvonalat. Ismert történelmi személyeket, különös haláleseteket hoztak vele összefüggésbe. Mind közül a legismertebb a kegyetlenkedéseiről elhíresült Vlad Tepes, azaz Dracula. A havasalföldi fejedelem vértől csöpögő története adott inspirációt Bram Stokernek rémregénye megírásához. Az irodalmi vámpírok atyja hamar megtalálta a helyét a modern világban, új dimenziót hódított magának: „*Dracula első száz évének igazi működési terepe és hatásközege elsősorban a tömegkultúra, a XX. századi populáris művészet volt, azon belül is a film.*”⁵⁴

⁵³ Varró Attila (2001) Nosferatu árnyéka. *Filmvilág*, 2001/6, 30-37

⁵⁴ Takács Ferenc (1997) Száz éves a halhatatlan. *Filmvilág*, 1997/7, 05-07.

Stoker műve megállíthatatlan lavinát indított el; adaptációk végtelen sora követte a szinte kimeríthetetlen forrást. 1922-ben Friedrich Wilhelm Murnau képekben álmodta újra az erdélyi gróf történetét. A vásznon megelevenedő monstrum visszataszítóan rút külseje természetellenesen lassú mozgással párosul. A misztikus fantomként ábrázolt figura olykor szellemként tűnik elő a semmiből, máskor rúgószerűen pattan ki merev testtel a koporsójából. A megtestesült gonoszság pusztító ereje megfégezhetetlennek tűnik, ám a napfény végzetes számára: az első sugarak véget vetnek a démoni lény létezésének, Orlok gróf eltűnik a föld színéről néhány pillanat alatt. Kilenc évvel később Tod Browning egy elegáns úriember külseje mögé rejtí Dracula sátáni lényét: az egzotikus származású, erős akcentussal beszélő férfi megnyerő stílusa remek álca egy gyilkosnak. Az emberi külső vérszomjas csúcsragadozót rejt, aki nem vadászik áldozataira, hanem elcsábítja őket. Hipnotikus, igéző tekintete árulkodik a benne rejlő állati vonásokról, alkalmanként azonban Dracula teljesen átalakul farkassá, vagy denevérré. John Badham 1979-ben új tulajdonsággal ruházta fel a természetfeletti képességeit természetességgel kezelő arisztokratát: lelket adott neki. A transylvániai fiatalember társra vágyik, végtelenül magányos vég nélküli életében. Coppola is ezt a szálát fűzte tovább, amikor 1992-ben elkészítette a regény újabb adaptációját. A gróf nem csupán magányos, de reménytelenül szerelmes is, és ez az érzelem számára mindennél fontosabb. A könyörtelen gyilkos egyszerre lelketlen és romantikus, öreg és fiatal, kíméletlen és gyengéd, állat és ember. Az érzelgős szörnyeteg megindító történetét, lelki viszályait boncolgatja tovább Neil Jordan filmje, az *Interjú a vámpírral* is. A mély érzésű, szenvedélyesen szenvedő Louis örökké gyászolja elvesztett családját, és egyre jobban emésztí a napról napra erősödő büntudata. Egykori emberi létének emlékét tiporja földbe minden újabb áldozatával. Büntetlen bűnös, élő hulla, emberi vámpír, aki gyilkol, mert ösztöne ezt diktálja, és gyötrődik, mert elvei ezt ellenzik. A Louist marcangoló problémát oldja meg az *Alkonyat* vámpír-családjá azzal, hogy kizárólag állatok vérével táplálkozik. A nemes lelkű vérszívók emberi életet élnek, beleolvadnak egy eldugott kisváros szürke hétköznapijaiba. Nem tűnnek ki az emberek közül: ugyanúgy beszélnek, mozognak és viselkednek. Catherine Hardwicke tovább építi a jóságos vámpírok pozitív imázsát azzal, hogy superhősként prezentálja őket. Edward Cullen, a szépséges és illedelmes vérszívó halhatatlan őrangyal is egyben, aki hihetetlen erejét kizárólag arra használja, hogy megmentse szerelmét a bajtól. A jóságos vegavámpír jutalmat érdemel: együtt lehet szíve választottjával anélkül, hogy őt átváltoztatná.

Az egykori horrorfejedelem mára romantikus hős lett. Az élet nélküli testet érző lélek töltötte meg, és a csillapíthatatlan vérszomj is visszafogható. A letűnt korok magányos

várurai ma a szomszéd luxusingatlan tulajdonosai lettek, észrevétlenül mozognak az emberek között éjjel-nappal. Nincs hatalmuk a természet felett, nem tudnak állattá változni, és különleges képességeiket is kizárólag jó célokra használják. Egyértelmű, hogy a vámpír jelentése megváltozott. Orlok grófhhoz viszonyítva Edward mesefigura, a vámpírtörténelem pozitív szuperhőse. Ettől függetlenül a Cullen-família tagjai is a kárhozott fajhoz tartoznak, hiszen vérrel táplálkoznak és halhatatlanok. Vérszívók, akik alkalmazkodtak az emberekhez, hogy ne kelljen belepusztulniuk a magányba. A gyilkos természetüket megtagadó vámpírok több közös vonást mutatnak az emberekkel, mint saját fajtájuk hajdanán rettegett egyedeivel; vérszomjas démoni lények helyett ma halhatatlan emberekként jelennek meg a vásznon.

Függelék

Bibliográfia

- Carrol, Noel (1990) *The philosophy of horror or paradoxes of the heart*, Routledge, New York
- Eisner, Lotte H. (1994) *A démoni filmvászon*, Magyar Filmintézet, Budapest, p.65-80.
- Everson, William K. (1995) *Classics of the horror*, Carol Publishing Group Edititon, p.192-212.
- Farkas Jenő (1997) A magyar Dracula, *Filmvilág*, 1997/12, p.34-37.
- Hirsch Tibor (2009) A megszelídített dúvad, *Filmvilág*, 2009/03, p.20-23.
http://filmvilag.hu/xereses_frame.php?cikk_id=9690 Letöltés ideje: 2011.02.04.
- Janion, Maria (2006) *A vámpír – Szimbolikus biográfia*, Európa könyvkiadó, Budapest
- Király Jenő (1988) A borzalom esztétikája, *Filmvilág*, 1988/07, p.08-15.
http://filmvilag.hu/xereses_frame.php?cikk_id=4978 Letöltés ideje: 2011.04.06.
- Király Jenő (1993) *Frivol múzsa – A tömegfilm sajátos alkotásmódja és a tömegkultúra esztétikája 2.*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, p.611-686.
- Kovács Ilona (2007) Árnycvilág, *Filmvilág*, 2007/11, p.26-31.
- *Metropolis* 2006/1 *A horrorfilm*
- Molnár Gál Péter (1981) Az emberarcú vámpír, *Filmvilág*, 1981/10, p.26-29.
http://filmvilag.hu/xereses_frame.php?cikk_id=7302 Letöltés ideje: 2011.04.05.
- Rice, Anne (2003) *Interjú a vámpírral*, Szukits kiadó, Kaposvár
- Schubert Gusztáv (1995) A ponyvahősök lázadása, *Filmvilág*, 1995/04, p.32-35.
http://filmvilag.hu/xereses_frame.php?cikk_id=841 Letöltés ideje: 2011.02.04.
- Takács Ferenc (1997) Százéves a halhatatlan, *Filmvilág*, 1997/07, p.05-07.
- Vajdovich Györgyi, Varga Zoltán (2009) *A vámpírfilm alakváltozatai*, Áron Kiadó-Meridián Kiadó
- Varga Zoltán (2007) Búcsú a vérszopóktól, *Filmvilág*, 2007/11, p.31-33.
- Varró Attila (2001) Nosferatu árnyéka, *Filmvilág*, 2001/06, p.30-37.

Filmográfia

- Alkonyat (*Twilight*, Catherine Hardwicke, 2008)
- Dracula (*Bram Stoker's Dracula*, Francis Ford Coppola, 1992)
- Dracula (*Dracula*, John Badham, 1979)
- Dracula (*Dracula*, Tod Browning, 1931)
- Interjú a vámpírral (*Interview with the vampire*, Neil Jordan, 1994)
- Nosferatu (*Nosferatu, Eine Symphonie des Grauens*, Friedrich Wilhelm Murnau, 1922)

Absztrakt

Vámpírok

A vámpírlegendák gyökerei visszanyúlnak egészen az ókorig. Vérszívó lényeket már a görög és szláv mítoszokból is ismerünk. A 18. században a vámpírok rémregények főszereplői voltak, később horrorfilmek sztárjai lettek, napjainkban pedig ők a romantikus tinifilmek főhősei.

A vámpír definícióját a következőképp határoznom meg: *a sötétség halhatatlan teremtményei, az éjszaka démonai. Szörnyetegek, akiknek egyetlen céljuk örökkévaló életükben, hogy embereket öljenek. Vérral – leginkább emberi vérral – táplálkoznak. Természetfeletti hatalommal és erővel rendelkeznek, ám érzelmeik nincsenek. Saját védelmük érdekében képesek különböző alakokat ölteni.* Ez a leírás megfelelő lenne a letűnt korok vámpírjaira, de a mai vérszívók teljesen mások: sokkal emberibbé váltak. Úgy néznek ki, úgy viselkednek és úgy is éreznek, ahogy mi; azonban számukra nélkülözhetetlen a vér. Mérheterlenül romantikus teremtsékek, és mindennél jobban vágnak egy nő szerelmére. Annak érdekében, hogy elkerüljék a végtelen magányt, kompromisszumra kényszerülnek: nem ihatnak többé emberi vért.

Munkám során olyan vámpírfilmeket elemeztem, amelyek a legfontosabb állomásait mutatják be a vámpír érzelmi fejlődésének; általuk lépésről lépésre figyelemmel kísérhető az átváltozás folyamata.

Vampires

The origins of the vampire legends go back to the ancient times. We know the blood sucking beings from Greek and Slavic myths. In the 18th century vampires were the main characters of gothic novels, and later they became horror movie stars. Nowadays they are the protagonists of romantic teen films.

To give a description, I would say that *vampires are the undead creatures of the darkness, the devils of the night. Monsters, who are living their eternal life for killing humans. They feed on blood, especially on human's blood. They have supernatural powers and strenghts, but they haven't got any emotion. In order to protect themselves they can physically change into many shapes.* This definition would be correct for the vampires of the past, but today's blood suckers are totally different. The vampires became ever more human. They look like us, they behave like us, they have the same emotions like us, but they still need blood for life. They are immensely romantic and they desire to be loved by a woman. To escape from the endless solitude they have to make a compromise: stop consuming human's blood.

In the course of my work I analyzed six vampire films, which are the most important parts of the vampire's emotional evolution. This transformation can be followed step by step by the help of these movies.